

Załącznik do uchwały Nr XXIV/200/2013
Rady Miejskiej w Pyzdrach
z dnia 28.06.2013 r.

GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY I MIASTA PYZDRY
NA LATA 2013 – 2016

Pyzdry 2013

Spis treści:

1.Wstęp_____	4
2.Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami._____	5
3.Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce_____	5
4.Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego_____	7
4.1.Strategiczne cele polityki państwa gminnego zakresie ochrony zabytków gminnego opieki nad zabytkami_____	7
4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013_____	7
4.1.2 Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020_____	8
4.1.3 Tezy krajowego programu ochrony zabytków_____	9
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu_____	10
4.2.1.Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego_____	10
4.2.2 Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego._____	10
4.2.3.Wielkopolskim Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2007-2013_____	14
4.2.4.Program Rozwoju Kultury w Wielkopolsce na lata 2012-2020_____	14
4.2.5 Wielkopolskim Wojewódzkim programem Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011_____	15
4.2.6.Planem rozwoju lokalnego powiatu wrzesińskiego na lata 2007-2013_____	16
5.Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego_____	17
5.1.Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy_____	17
5.1.1 Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pyzdry_____	17
5.1.2 Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Pyzdry na lata 2008-2013_____	20
5.1.3 Uwarunkowania wynikające z Planu Odnowy Miejscowości Pyzdry na lata 2010-2017_____	20
5.1.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy_____	21
5.1.5 Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej_____	25
5.1.6 Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych._____	27
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy_____	28

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	28
5.2.2 Zabytki nieruchome. Charakterystyka zasobów kulturowych Gminy Pyzdry	30
5.2.3 Zabytki ruchome	36
5.2.4. Zabytki archeologiczne	36
5.2.5 Zabytki wskazane przez WWKZ do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków	39
5.2.6 Muzeum Ziemi Pyzdrowskiej w Pyzdrach	52
5.2.7 Największe zagrożenia zabytków nieruchomych	53
5.2.8 Istotne zagrożenia zabytków archeologicznych	55
6. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami	58
7. Kierunki działań programu opieki nad zabytkami	59
7.1. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami	59
7.1.1 Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.	59
7.1.2 Weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych	59
7.1.3 Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.	59
7.1.4 Udostępnienie i promocja zabytków nieruchomych	60
7.1.5 Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	60
7.1.6 Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	61
7.1.7 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze	62
7.2 Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu	63
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	64
9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	65
10. Zewnętrzne źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	63

1. WSTĘP

Postanowienia ogólne

Ilekoć w niniejszym programie mowa o :

- a) ustawie – rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami),
- b) Gminie – rozumie się przez to Gminę i Miasto Pызdry,
- c) Programie - rozumie się przez to Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Pызdry na lata 2013-2016,
- d) Konserwatorze – rozumie się przez to Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- e) Planie – rozumie się przez to zmianę Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.
- f) Strategii – rozumie się przez to Strategię Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do roku 2020 z dnia 19 grudnia 2005 r.
- g) Programie Operacyjnym – rozumie się przez to Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013,
- h) Narodowej Strategii – rozumie się przez to Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004-2013.

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Celem „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Pызdry” jest:

- wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków poprzez zahamowanie procesów ich degradacji, a w dalszej kolejności poprawa stanu ich zachowania,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy,
- w uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, uwarunkowań wynikających z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe poprzez kompleksową rewaloryzację zabytków i po wykonaniu analizy funkcjonalnej ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne. Projekty

muszą posiadać znaczący wpływ ekonomiczny na rozwój regionalny, w tym przyczyniać się szczególnie do wzrostu dochodów i zwiększania ilości miejsc pracy.

- określenie celów, kierunków, działań oraz zadań, które powinny być podjęte przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- zapoznanie się z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, z wykazem obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz wykaz obiektów typowanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, - ocena stanu gminnego zasobu zabytków nieruchomych – określenie kategorii i stopnia zagrożeń,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych w celu wyeliminowania sytuacji konfliktowych związanych z wykorzystaniem zabytków oraz dla zapewnienia zabytkom należytej opieki oraz określenia sposobów udostępnienia dóbr kultury narodowej, będących ich własnością, a także wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,
- inicjowanie i wspieranie działań edukacyjnych, informacyjnych, turystycznych itp. mających na celu propagowanie znajomości zabytków i uświadamianie konieczności opieki nad zabytkami,
- zachowanie odmienności Gminy pozwalające na identyfikację kulturową w zglobalizowanym świecie,
- wspieranie działań mających na celu pozyskanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z art. 87. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) burmistrz ma obowiązek wykonania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, który następnie zostaje przyjęty przez Radę Miejską. Z realizacji programu sporządza co 2 lata sprawozdanie przedstawiane Radzie Gminy.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.

Wykonanie „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy i Miasta Pyzdry wynika z:

- a) Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r, Nr 78, poz. 483) zgodnie z art. 5 oraz art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego (..)” oraz

„... stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.”

b) Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. z 2013r. poz. 594). Ustawa ta włącza do zadań własnych gminy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty m.in. sprawy kultury, w tym ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt 9)

c) Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami). Przeanalizowano akty prawne określające możliwości oraz warunki ochrony i opieki nad zabytkami. Ustawa o ochronie zabytków określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków (rozdz. 1 art. 1) W ustawie określono podział kompetencji w zakresie ochrony zabytków. Ustawa nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, ma możliwość utworzenia parku kulturowego na podstawie podjętej uchwały, celem objęcia skuteczną ochroną krajobrazu kulturowego oraz wyróżniających się krajobrazowo terenów, na którym zabytki charakterystyczne dla danego regionu (po uprzednim zasięgnięciu opinie właściwego konserwatora zabytków) (art. 16 ust. 1),
- obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz uzgodnienia ich projektów zmian z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 18, art. 19, art. 20)
- burmistrz jest zobowiązany do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- zobowiązanie burmistrza do przyjęcia zawiadomienia o odkryciu lub znalezieniu przedmiotu co do którego istnieje podejrzenie, że jest zabytkiem lub zabytkiem archeologicznym oraz natychmiastowe powiadomienie o fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 31 ust. 1 pkt 2, ust 2 oraz art. 33 ust. 1 i ust. 2),
- w przypadku gdy jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do zabytku do jej zadań własnych należy sprawowanie opieki w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy tym zabytku (. 71 ust.1 i ust. 2),

- organ stanowiący gminy lub powiatu może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru według zasad określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81)
- sporządzanie przez burmistrz i przyjmowanie przez radę gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, z którego realizacji sporządza co 2 lata sprawozdanie przedstawiane radzie gminy (art. 87),

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013

Podstawowe cele polityki w zakresie ochrony zabytków zostały sformułowane z Narodowym Programie Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013” przyjętym przez Rząd RP 21 września 2004 r. Podstawą jego opracowania było określenie dziedzictwa kulturowego jako potencjału poszczególnych regionów, który sprzyjać ma wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców oraz uznanie go za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury. Jest to dokument podejmujący próbę określenia nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej na warunkach rynkowych.

Celem strategicznym Narodowego Programu jest zrównoważenie rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, który ma zostać osiągnięty poprzez realizację następujących celów cząstkowych:

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównywanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej
- efektywna promocja twórczości
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Określone zostały następujące priorytety „Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa Kulturowego”, wytyczającego strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków, na lata 2004-2013:

1. aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe;
 - budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków, których głównym celem jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej,
 - kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
 - zwiększenie roli zabytków w rozwoju przedsiębiorczości i turystyki poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego:
 - rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego (podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze dziedzictwa narodowego, zwiększenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków),
 - ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

4.1.2 Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Jest to program uzupełniający Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 r., poprzez rozszerzenie celów strategii, wprowadzenie systemu jej realizacji, monitorowania i ewaluacji.

Określone zostały kierunki działań z zakresu kultury przyjęte we wstępnym projekcie Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 dot. ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego obejmujące min. kompleksową rewaloryzację zabytków, obiektów przemysłowych i powojkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne, a także inne cele społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, budowę i rozbudowę sieci informatycznych w celu promocji potencjału kulturowego regionów, inwentaryzację i digitalizację zabytków dziedzictwa ruchomego i nieruchomego oraz jego promocję, organizację imprez o międzynarodowym charakterze, tworzeniu warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej, zachowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego wsi

Celem strategicznym jest zrównoważenie kultury w regionach, które zostanie osiągnięte poprzez realizację min. następujących celów cząstkowych;

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury
- wzrost udziału kultury w PKB
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury
- wzrost uczestnictwa w kulturze
- efektywna promocja twórczości

W programie operacyjnym „Dziedzictwo kulturowe” określono dwa priorytety: rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych.

4.1.3 Tezy krajowego programu ochrony zabytków.

Opracowanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zgodnie z zapisem ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zadaniem głównym polityki Państwa jest stworzenie mechanizmów porządkujących sferę ochrony zabytków i dostosowanie jej do gospodarki rynkowej. Zadaniem programu jest określenie celów, kierunków oraz zadań poszczególnych organów i jednostek administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wzmocnienie ochrony, opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz sposób finansowania planowanych działań wraz z harmonogramem ich realizacji.

Tezy dotyczące zakresu opracowania programu ochrony zabytków:

- a) uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami,
 - stan zabytków nieruchomych, ruchomych, archeologicznych, zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych,
- b) działania o charakterze systemowym:
 - powiązania ochrony z polityką ekologiczną, ochroną przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,
 - wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych,
- c) system finansowania
 - stworzenie sprawnego systemu finansowania i opieki konserwatorskiej
- d) dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania
- e) kształcenie i edukacja

- kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia,
- edukacja społeczeństwa,
- edukacja właścicieli i użytkowników,

f) współpraca międzynarodowa

- współpraca z instytucjami i organizacjami,
- współpraca w obszarze Europy Środkowej

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1. Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” opracowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r., stanowi podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz określa najważniejsze kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Jednym z głównych celów kierunkowych strategii jest zwiększenie konkurencyjności regionalnej w tym promocja dziedzictwa kulturowego miast i obszarów miejskich (budowa marki i wizerunku regionu) oraz zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej dzięki zachowaniu i wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i rozwój turystyki.

Główny cel strategiczny – „Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku” ma zostać osiągnięty m. in. poprzez wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego, które może stanowić jeden z elementów efektywnego rozwoju gospodarczego regionu jako baza dla turystyki i usług kulturalnych oraz czynnik integracji społecznej. W jego realizacji mają pomóc ”inwestycje w instytucje kultury, ochronę dorobku kulturowego, wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu, promocję aktywności kulturalnej mieszkańców”. Jego miarą będzie m.in. ilość odrestaurowanych obiektów dziedzictwa kulturowego.

4.2.2 Planem zagospodarowania przestrzennego Województwa Wielkopolskiego.

Zmiana „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego” została uchwalona w dniu 26 kwietnia 2010 r. przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego (Uchwała nr XLVI/690/10). Jest to dokument zawierający podstawowe priorytety planistyczne dla kształtowania rozwoju przestrzennego Wielkopolski w strategicznych aspektach: ochrony przyrody, infrastruktury transportowej oraz rozwoju osadnictwa.

W rozdziale „Uwarunkowania wewnętrzne” część 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” wymienione zostały:

- dziedzictwo archeologiczne (70 694 stanowiska archeologiczne i 92 668 faktów osadniczych, 642 stanowiska archeologiczne objęte ochroną prawną tożsamość wpisane do rejestru zabytków),
- obiekty zabytkowe (77 781 zabytków nieruchomych ujętych w ewidencji zabytków z czego 6220 wpisanych do rejestru zabytków), w tym zabytki powiązane z osadnictwem i budownictwem wiejskim (rozdzielono 2 strefy Wielkopolski: zachodnią z budownictwem murowanymi i wschodnią z budownictwem zrębowym), kościoły drewniane i wiatraki jako charakterystyczne dominanty wsi wielkopolskiej,
- wśród szczególnie cennych dla regionu obiektów, związanych ze średniowiecznym rozwojem budownictwa wymieniono m.in. kościół gotycki w Pyzdrach oraz pozostałości murów miejskich w Pyzdrach,
- pomniki historii – na terenie Wielkopolski uznane za pomniki historii zostały: „Gniezno-katedra p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha”, „Wyspa Ostrów Lednicki”, „Zespół Klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri, Gostyń - Głogówko”, „Poznań - historyczny zespół miasta”, „Dawne opactwo w Łądzie nad Wartą”, „Lubiń -zespół opactwa benedyktynów”
- lista dziedzictwa europejskiego – Wzgórze Lecha z katedrą p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha, kościołem p.w. św. Jerzego, pałacem arcybiskupim, pałacem biskupim, zespołem kanonii i ogrodami w Gnieźnie,
- parki kulturowe- Mickiewiczowski Park Kulturowy na terenie gminy Żerków,
- szlaki kulturowe – które uznano za jeden z ważniejszych elementów generujących rozwój turystyki; najważniejszy to Szlak Piastowski, następnie Droga Romańska (częściowo pokrywająca się z ogólnoeuropejskim projektem Romanesque Europe), Szlak Cysterski, Ziemiański Szlak Rowerowy, Trasa Kórnicka, Droga św. Jakuba oraz trasy zw. z lokalnymi kolejami,
- działalność kulturalna- prowadzona m.in. przez placówki muzealne i izby pamięci, sanktuaria, lokalne imprezy kulturalne,
- problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego –kryzys finansowo-instytucjonalny, powodujący zmniejszanie się liczby instytucji kultury oraz wzrost cen dóbr i usług kultury, brak funduszy na nowe badania i konserwację niszczących obiektów, brak odpowiednich zapisów w miejscowych planach (w wyniku czego następuje zniszczenie charakterystycznych panoram miast i wsi, wprowadzana jest niewłaściwa zabudowa historycznych układów przestrzennych), brak ugruntowanej świadomości społecznej

w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, wprowadzenie tranzytowego ruchu komunikacyjnego na obszarach o wyjątkowych walorach kulturowych - np. Pызdry nie posiadają obejścia drogowego (droga ponadlokalna przebiega przez obszar objęty ochroną konserwatorską)

W rozdziale „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Cele zagospodarowania przestrzennego” za zasadniczy cel planu uznano zrównoważony rozwój przestrzenny regionu będący jedną z podstaw wzrostu poziomu życia mieszkańców. Ma on zostać zrealizowany dzięki dostosowaniu przestrzeni do wyzwań XXI w. (m.in. poprzez wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego) oraz zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa. Pozostałe cele to: ład przestrzenny i zrównoważony rozwój. Wspomniane zostały także strefy kulturotwórcze – obszary, na których skoncentrowane są elementy kulturowe o dużej wartości historycznej i współczesnej, co może zaowocować rozwojem kwalifikowanej turystyki o funkcji poznawczej.

W rozdziale „Polityka przestrzenna” w części dotyczącej poprawy ładu przestrzennego w obrębie struktur i obszarów generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego określono zrównoważony rozwój jako podstawę wzrostu poziomu życia mieszkańców regionu. Na pojęcie „zrównoważonego rozwoju” składają się ład społeczny, ekonomiczny i przestrzenny. Ten ostatni to sposób zagospodarowania przestrzeni, który tworzy harmonijną całość i uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, kompozycyjno-estetyczne. Można go uzyskać wprowadzając odpowiednie zapisy w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (przywracanie walorów zdegradowanej przestrzeni miejskiej, przestrzeganie wskazań konserwatorskich odnośnie obiektów objętych ochroną i zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych, kontynuowanie architektury wiejskiej). Określone zostały sposoby kształtowania:

- przestrzeni miejskich przez: ochronę dziedzictwa kulturowego, tradycyjnych elementów środowiska miejskiego (zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne itp.), wysokie wymagania architektoniczne szczególnie w przypadku obiektów realizowanych w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych, harmonijne rozwijanie przestrzeni publicznych,
- obszarów wiejskich przez: ochronę charakterystycznych układów ruralistycznych, zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, zabytkowych budynków mieszkalnych i gospodarczych, kapliczek, krzyży itp., akcentowanie w układach przestrzennych

elementów kompozycji ruralistycznej w tym dominant przestrzennych i osi widokowych, wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej.

W części odnoszącej się do barier i ograniczeń polityki przestrzennej wykazano, że w bezpośrednim otoczeniu cennych kulturowo obiektów nie należy lokalizować obiektów niedostosowanych architektonicznie i funkcjonalnie, a zagospodarowanie stref ochrony konserwatorskiej powinno odbywać się na warunkach określonych przez odpowiednie służby, w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinny zostać wyznaczone strefy ochrony widokowej.

W zapisach dotyczących ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego wśród działań mających na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego wymieniono:

- ochronę dóbr kultury – ze szczególnym naciskiem na ochronę obszarową (układów przestrzennych miast i wsi, krajobrazów kulturowych, szlaków kulturowych i pojedynczych obiektów) poprzez zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych, poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego, prowadzenie archeologicznych badań osadniczych, wzbogacenie dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego oraz promocję szlaków i parków kulturowych, pomników historii itp.
- ochronę układów urbanistycznych i ruralistycznych (rozplanowanie ulic, rynków, placów miejskich, dominanty przestrzenne wież kościołów i ratuszy, panoramy, osie widokowe, formy specyficznej zabudowy miejskiej): adoptowanie np. zabytkowych obiektów architektury wiejskiej jako obiekty rekreacji indywidualnej, przeniesienie najwartościowszych obiektów do skansenu, systematyczne dokumentowanie,
- tworzenie parków kulturowych – propozycja utworzenia 23 parków kulturowych, w tym park kulturowy 19 obejmujący Pызdry,
- wytyczanie szlaków kulturowo-historycznych –w celu promowania walorów kulturowych województwa, utrzymywanie i modernizacja istniejących oraz utworzenie nowych szlaków tematycznych(np. dziedzictwa wielokulturowego, pątnicze, dworców i kolei, historyczne szlaki komunikacyjne, dotyczące rolnictwa)
- propozycje uzupełnienia listy Pomników Historii i wpisu na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO „Pradoliny Noteci”,
- promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski – wiedzy o środowisku kulturowym regionu w samym regionie i poza nim poprzez lokalne media, pobudzenie lokalnych

środowisk, promowanie gwary, potraw, strojów, folklorystycznych zespołów tanecznych, chórów, orkiestr, organizację jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła itp.

- wyróżniono obszary, w których ze względu na ilość elementów środowiska kulturowego istnieje największa szansa na rozwój turystyki o funkcji poznawczej. Wśród obszarów o znaczeniu regionalnym wymieniono rejon Pызdr z najważniejszymi miejscowościami: Pызdry, Łąd (gm. Łądek), Śmiełów (gm. Żerków), i Ciążeń (gm. Łądek),

W dziale „Uwarunkowania realizacyjne planu” wśród wniosków i rekomendacji do aktualizacji polityki przestrzennej państwa w zakresie dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków wymieniono ustanowienie i funkcjonowanie parków kulturowych na obszarach rekomendowanych w Planie, wspieranie działań na rzecz wpisania Pradoliny Noteci i innych ważnych miejsc w Wielkopolsce na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, wspieranie działań na rzecz wpisania zespołu urbanistyczno-rezydencjonalnego w Kórniku na Listę Dziedzictwa Europejskiego, uwzględnienie w dokumentach rządowych problematyki szlaków kulturowych promujących lokalne i regionalne walory kulturowe oraz stanowiące podstawę rozwoju turystyki w regionie.

4.2.3 Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013.

Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 został opracowany w związku z Rozporządzeniem Rady nr 1083/2006 z dnia 11.07.2006 r, w którym ustanowiono przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności.

W VI Priorytecie Programu dotyczącym „Turystyki i środowiska kulturowego” określono główny cel – wykorzystanie środowiska przyrodniczego i kulturowego dla zwiększenia atrakcyjności regionu. Zostanie on osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych: wzrostu udziału turystyki w gospodarce regionu oraz wzrostu udziału kultury w życiu mieszkańców.

4.2.4 Program Rozwoju Kultury w Wielkopolsce na lata 2012-2020

Załącznik do Uchwały nr 1525/2012 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 19 stycznia 2012 r.

Uznano, że projekty realizowane w zakresie polityki kulturalnej powinny zawierać elementy dopingujące i motywujące samorządy gminne i powiatowe. Przedstawiono problemy związane z różnymi sposobami finansowania kultury i zarządzania nią,

W poszczególnych artykułach przedstawiono m.in. finansowanie kultury w Wielkopolsce, promocję kultury w Wielkopolsce, kulturę w Wielkopolsce w perspektywie badań

sondażowych i jakościowych, przeprowadzona została analiza SWOT dla rozwoju kultury w Województwie Wielkopolskim oraz wyznaczono cele, priorytety i kierunki rozwoju.

4.2.5 Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011

„Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008-2011” przyjęty Uchwałą Nr XVIII/243/07 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2007 r. jest dokumentem w całości poświęconym problematyce związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Podstawowym celem Wielkopolskiego Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w skali województwa jest koordynacja i stymulacja działań związanych z opieką nad zabytkami. Cele programu opieki nad zabytkami zostały określone w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami).

Program zawiera raport o stanie zabytków na terenie województwa wielkopolskiego oraz założenia programu ochrony zabytków.

Podane zostało zestawienie liczbowe zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego województwa: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, zabytków nieruchomych ujętych w ewidencji konserwatorskiej, zabytków ruchomych i parków kulturowych.

Wymieniono obiekty znajdujące się na liście światowego dziedzictwa, europejskiego dziedzictwa, pomniki historii, parki kulturowe oraz szlaki kulturowe występujące na terenie województwa.

Zasoby zabytków omówiono w 13 działach ze względu na typ i funkcję, jakie pierwotnie pełniły (układy urbanistyczne, układy ruralistyczne, zabudowę mieszkalną, obiekty sakralne, budownictwo obronne, obiekty użyteczności publicznej, obiekty przemysłowe i gospodarcze, pałace i dwory, zespoły folwarczne, budownictwo wiejskie w zagrodach, parki, cmentarze).

Określono uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego w Województwie Wielkopolskim określając stan zachowania i współczesne zagrożenia zabytków w Wielkopolsce.

Zaproponowano nowe wpisy obiektów na listę dziedzictwa światowego, listę dziedzictwa europejskiego, pomniki historii, parki i szlaki kulturowe.

Podano źródła finansowania zadań realizowanych w ramach wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskim min. w okresie programowania 2007-2013 z postulatem, aby w obiektach, w których przeprowadzono prace z udziałem środków publicznych, istniała możliwość udostępnienia dla społeczeństwa.

Określone zostały sposoby organizacji i realizacji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami poprzez: ewidencję, dokumentację, udostępnianie, promocję i monitoring.

4.2.6 Plan rozwoju lokalnego powiatu wrzesińskiego na lata 2007-2013.

Plan rozwoju lokalnego został uchwalony przez Radę Powiatu Wrześni Uchwałą Nr 73/XI/07 z dnia 30.10.2007 r. W rozdziale 2 „Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze powiatu wrzesińskiego” pkt. 2.6 „Sfera społeczna i infrastruktura społeczna” pdpkt. 2.7.5 „Kultura i dziedzictwo kulturowe” wprowadzono zapis o sprawowaniu mecenatu nad działalnością kulturalną i artystyczną przez samorząd powiatowy m.in. poprzez finansowe wspieranie, promocję działań i inicjatyw kulturalnych realizowanych przez gminne instytucje kultury., itp. Corocznie z budżetu powiatu przeznaczane zostają środki wspomagające odrestaurowanie kościołów, kaplic i innych obiektów. W odniesieniu do kultury i dziedzictwa kulturowego wśród mocnych stron powiatu wymieniono dofinansowanie prac renowacyjnych obiektów zabytkowych, wśród słabych – brak programu rewitalizacji i odnowy zabytków kulturowych oraz jednolitego wykorzystania walorów kulturalnych i dziedzictwa w powiecie. W rozdziale 3. „Zadania polegające na poprawie sytuacji na obszarze powiatu wrzesińskiego” na liście zadań mających na celu poprawę sytuacji w Powiecie – na Obszarze VI. Potencjał gospodarczy powiatu wrzesińskiego – „ Cel operacyjny VI.4: Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi turystyki” wymieniono m.in.: opracowanie powiatowego informatora o lokalnych atrakcjach turystycznych, pomoc w wykreowaniu, rozwoju i promocji lokalnych produktów turystycznych, budowę ścieżek rowerowych na trasie byłej kolejki wąskotorowej Września-Pyzdry

W prognozie wydatków w układzie działowym określona została struktura planowanych wydatków powiatu wrzesińskiego w latach 2007-2013. Na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2013 r. planowane są wydatki rzędu 0,32 % wydatków powiatu wrzesińskiego ogółem (rozdział 7 „Plan finansowy”, pkt. 7.5 „Prognoza sytuacji finansowej wydatków latach 2007-2013”).

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

5.1.1 Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Pызdry.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostało uchwalone przez Radę Miejską w Pызdrach uchwałą XXVII/239/06 z dnia 29 marca 2006 r. i zmienione Uchwałą nr VI/51/2011 Rady Miejskiej w Pызdrach z dnia 30.06.2011 r.

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostały ustalone podstawowe zasady rozwoju przestrzennego na obszarze miasta i gminy z uwzględnieniem strategii rozwoju województwa wielkopolskiego, dotyczące działań w zakresie koordynacji planów miejscowych, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określenie możliwości rozwoju gminy, jej aktywizacji, ochrony, rewitalizacji i kreacji wartości kulturowych.

W części B „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego” w pkt. 3.2 „Szata roślinna” opisano zieleń cmentarną występującą w miejscowościach Pызdry, Wrąbczynkowskie Holendry, Ciemierów - Kolonia. W pkt. 4 „Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów szczególnych” w pdpkt. 5 „Pomniki przyrody” wymieniono występujące na terenie gminy pomniki przyrody: – grupa 2 drzew lipy drobnolistne (Pызdry ul. Zwierzyniec 6), dąb szypułkowy (przy drodze w miejscowości Ciemierów - Kolonia), „Jawor” (jawor w alei kasztanowców przy drodze do starego mostu w Pызdrach), „Sosna z kapliczką” (sosna zwyczajna na skrzyżowaniu drogi Pызdry - Myszaków z drogą Zapowiednia - Trzcianki), dąb szypułkowy (w lesie oddz. 51 b Leśnictwo Pызdry).

W pkt. 7 „Infrastruktura społeczna” pdpkt. 7.3 wspomniano o założeniu w 1957 r. w Pызdrach Muzeum Regionalnego i ulokowaniu go w skrzydle pofranciszkańskiego budynku klasztornego. W pdpkt. 7.8 „Cmentarze” wśród istniejących cmentarzy wymieniono czynny cmentarz parafialny w Pызdrach oraz nieczynne cmentarze: żydowski w Pызdrach, ewangelicko - augsburski w Ciemierowie - Kolonii, Lisewie, Wrąbczynkowskich Holendrach. W pkt. 8 „Środowisko kulturowe” wymieniono obiekty i tereny zabytkowe: założenie urbanistyczne miasta, zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, obiekty wpisane do rejestru zabytków, obiekty umieszczone w ewidencji zabytków, zabytkowe parki, zabytkowe cmentarze. Określono wynikające z wpisu do rejestru zabytków oraz do ewidencji zabytków formy ochrony obiektów, w tym zakres prac wymagających uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (w przypadku obiektów budowlanych: m.in. zmiana pokrycia dachowego, malowanie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, prace na terenie zabytkowych parków: wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjno-porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych obiektów, ogrodzenia, prace na terenie

zabytkowych cmentarzy). W obszarze objętym strefą ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu urbanistycznego miasta oraz na terenie zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych istnieje obowiązek przed uzyskaniem pozwolenia na budowę uzgodnienia z WKZ wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowaniem terenu celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych)

W pkt. 11 „Komunikacja” w pdpkt. 11.4 „Ulice miejskie w granicach miasta Pyzdry” zaznaczono, że geometria ulic jest częściowo uwarunkowana ochroną zabytkowego układu miasta.

W części C „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy” w pkt. 2 „Kierunki rozwoju przestrzennego” ujęto zapis, że rozwój zagospodarowania przestrzennego powinien realizować zasadę zrównoważonego rozwoju i dbałości o ład przestrzenny. W pkt. 2.1 „Tereny zabudowane”, zapisano iż zabudowa wielorodzinna powinna być lokalizowana poza strefą ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego i w nawiązaniu do istniejącej zabudowy, nowe obiekty powinny nawiązywać do budynków istniejących, szczególnie w obrębie historycznej zabudowy, co powinno zostać osiągnięte poprzez szczegółowe określenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wysokości budynków, ilości kondygnacji, usytuowania kalenicy.

W pkt. 2.1.3 „Tereny istniejącej zabudowy usługowej” zaznaczono, że tereny usług w centrum miasta pokrywają się z obszarami występowania obiektów zabytkowych: kościołów, budynków użyteczności publicznej itp. Z tego względu należy zachować główną funkcję tych terenów z możliwością wzbogacenia w sposób nieograniczający jej

W pkt.2.2.1 „Tereny planowanej zabudowy mieszkaniowej na terenie miasta Pyzdry” dla obszaru centrum miasta ustalono obowiązek wykonania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określającego szczegółowo sposób i rodzaj zabudowy, linie zabudowy itp. z podkreśleniem potrzeby szczególnej dbałości o zachowanie zabytkowych form architektonicznych, widokowych oraz określenie zasad rewaloryzacji i rewitalizacji istniejącej zabudowy mieszkaniowej. Nowe obiekty mieszkalne w obszarze ścisłego centrum miasta, powinny nawiązywać do zabytkowej zabudowy i harmonijnie wpisywać się w kontekst historycznego otoczenia.

W pdpkt 2.2.3 „Tereny planowanej zabudowy zagrodowej na terenach wiejskich gminy” wskazano na konieczność dążenia do zachowania wiejskich form architektonicznych i urbanistycznych.

W pkt 3. „Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk” w pdpkt 3.3 w zakresie ochrony lasów i terenów

zielonych położono nacisk na ochronę przed zarastaniem i dewastacją nieczynnych cmentarzy oraz maksymalne nasycenie zieleni cmentarnej zielenią wysoką.

W części D „Zmiany studium” „Zmiana nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Pyzdry. Synteza rozwiązań przyjętych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Pyzdry, obejmująca zmiany dla miasta Pyzdry w rejonie ulic Farnej i Zwierzyniec” w pkt. 3 „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk” zaznaczono, że część terenu objętego zmianą studium znajduje się na obszarze układu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków, z podlegającym ochronie układem ulic, liniami i gabarytami zabudowy, obiektami ujętymi w ewidencji konserwatorskiej oraz wpisanymi indywidualnie do rejestru zabytków. W celu utrzymania wartości historycznej przestrzeni określony został zakres prac prowadzenie których wymaga pozwolenia WWKZ (przebudowy, rozbudowy, rozbiórki, nowe lokalizacje, remonty w tym malowanie elewacji, wymian pokryć dachowych, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, montaż reklam i szyldów, wymian nawierzchni ciągów pieszych i jezdnych), konieczność zachowania linii pierzei ulic, ich szerokości oraz wysokości istniejącej zabudowy a także w przypadku nowych obiektów nakaz nawiązywania do historycznej zabudowy poprzez zastosowany materiał, gabaryty oraz sposób kształtowania bryły. Określone zostały i wymienione obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie objętym zmianą studium, ujęte w ewidencji zabytków oraz wpisane do rejestru zabytków znajdujące się na ul. Farnej w Pyzdrach:

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NMP

a. kościół, mur., 2 poł. XV w., zniszczony pożarami 1768 i 1897,

odrestaurowany 1865 – 1870

b. mur ogrodzeniowy

DOM NR 4, mur., k. XIX.

DOM NR 14, szach, 1 poł. XIX.

DOM NR 19, mur. – szach, pocz. XIX.

DOM NR 26, mur., 1 poł. XX.

DOM NR 24 a, szach., 1 poł. XIX.

DOM NR 27, mur., k. XIX.

DOM b.n., mur., pocz. XX.

BUDYNEK GOSP., mur., drewn., pocz. XX.

STODOŁA, drewn., pocz. XX.

Wprowadzono także obowiązek prowadzenia badań archeologicznych i uzyskania pozwolenia WWKZ na ich prowadzenie na terenie historycznego układu urbanistycznego miasta i w strefach ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych.

5.1.2 Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Pyzdry na lata 2008-2013

„Planu Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Pyzdry na lata 2008-2013” stanowi załącznik do Uchwały nr XII/53/07 Rady Miejskiej w Pyzdrach z dnia 30 października 2007 r.

Głównym celem Planu Rozwoju Lokalnego Gminy i Miasta Pyzdry jest zapewnienie optymalnego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz stworzenie jak najlepszych warunków życia jej mieszkańcom poprzez realizację następujących celów strategicznych: budowę i modernizację infrastruktury technicznej, budowę infrastruktury rekreacyjnej, budowę i modernizację infrastruktury socjalnej. Dzięki ich realizacji zwiększona zostanie m.in. atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna Gminy oraz osiągnięty zostanie cel, jakim jest rozwój gospodarczy i społeczny Gminy.

5.1.3. Uwarunkowania wynikające z Planu Odnowy Miejscowości Pyzdry na lata 2010-2017.

Plan odnowy miejscowości stanowi załącznik nr 1 do uchwały Nr XXXVI/261/10 Rady Miejskiej w Pyzdrach z dnia 08.07.2010 r.

Głównym celem Planu Odnowy Miejscowości Pyzdry jest podniesienie jej atrakcyjności turystycznej a hasłem wiodącym: „Pyzdry jako nadwarciański Kazimierz – miasto atrakcyjne dla mieszkańców i turystów”. Nakreślony został zarys dziejów miasta, przeprowadzono inwentaryzację i analizę zasobów miejscowości, w której wyszczególniono szczególnie cenne dla regionu obiekty zabytkowe (kościół parafialny Narodzenia NMP, klasztor pofranciszkański z kościołem p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela, pozostałości zespołu zamkowego, dom podcieniowy na Rynku, zabudowa mieszkalna z XIX w. przy ul. Kaliskiej, Daszyńskiego, Kilińskiego, Kościuszki i Rynku, fragment murów miejskich, zespół 3 wiatraków przy ul. Szybskiej, wiatrak holender, krzyże morowe na cmentarzu w Pyzdrach), ośrodki kultu religijnego (kościół z zabytkowym wyposażeniem), cmentarz w Pyzdrach oraz

szczególnie ważne elementy upamiętniające lokalne wydarzenia historyczne ważne dla lokalnej społeczności.

W analizie SWOT wśród silnych stron gminy zaznaczone zostały bogate zasoby historyczne miasta, a za szanse uznano wykorzystanie walorów przyrodniczych i historycznych do rozwoju turystyki i rekreacji. W „Podsumowaniu sytuacji rozwojowej miejscowości Pyzdry” zauważono duży potencjał do rozwoju turystyki, na co ma wpływ min. Lokalizacja miasta nad Wartą. W „Charakterystyce obszaru o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne” wyróżniony został teren Rynku, ze względu na lokalizację w centrum miasta oraz jako miejsce, na którym odbywają się lokalne uroczystości. Zaznaczono, że władze miasta i mieszkańcy podejmują działania mające na celu poprawę infrastruktury oraz podniesienie atrakcyjności dziedzictwa historyczno-przyrodniczego np. planuje się wybudować ścieżkę rowerową, aby ułatwić dostęp do miejsc atrakcyjnie turystycznie,

5.1.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80 poz.717) większość planów utraciła w 2004 r. moc prawną. Nowe plany miejscowe obejmują następujący obszar gminy:

- 1) UCHWAŁA Nr XXXI/263/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzeni wsi Białobrzeg”,
- 2) UCHWAŁA Nr XXXI/265/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Dłusk”,
- 3) UCHWAŁA Nr XXXI/266/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Lisewo”,
- 4) UCHWAŁA Nr XXXI/267/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Pietrzyków”,
- 5) UCHWAŁA Nr XXXI/269/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Ruda Komorska”,

- 6) UCHWAŁA Nr XXXI/270/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Tarnowa”,
- 7) UCHWAŁA Nr XXXI/271/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania wsi Wrąbczynek”,

W wyżej wymienionych planach w §3 podano definicję zabytku archeologicznego „należy przez to rozumieć zabytek nieruchomy, będący powierzchnią podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem” oraz definicję stanowisk archeologicznych jako „zlokalizowane obszary, określone na rysunku planu, dla których stwierdza się lub przypuszcza występowanie zabytku archeologicznego lub cennych form archeologicznych”. W §6 „Zasady ochrony i ładu przestrzennego” określone zostały wymogi, jakie powinna spełniać nowa zabudowa tzn. „nawiązywać do tradycyjnych wzorców architektonicznych stosowanych na terenie wsi” odnosi się to do lokalnych detali, konwencjonalnej kolorystyki oraz rozwiązań materiałowych. W § 8. „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” dla terenu objętego planem ustalony został nakaz uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków: prac ziemnych dla terenów, na których znajdują się udokumentowane stanowiska archeologiczne, ujęte w rysunku planu, oraz w przypadku rozpoznania takich zabytków podczas prowadzenia prac ziemnych a także uzgadniania podczas przebudowy, remontów, rozbudowy (zmiany pokryć dachowych, wymiany stolarki okiennej i drzwiowej, malowanie elewacji) obiektów ujętych w ewidencji konserwatorskiej. W § 9 „Wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznej” wprowadzono zapis o zakazie umieszczania reklam m.in. na obiektach zabytkowych.

- 8) UCHWAŁA Nr XXXI/264/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Ciemierów”. W § 6, § 8 i § 9 ujęto te same zapisy co wyżej wym. planach zagospodarowania. Ponadto w § 10 ust. 11 „Dla terenów ZP/U” wprowadzono nakaz zachowania i rewitalizacji istniejącego parku po przeprowadzeniu uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, dopuszczono zachowanie istniejącej

zabudowy na terenie parku, w tym jej odbudowy i konserwacji (na zasadach określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków), zakaz wprowadzania nowej zabudowy, możliwość prowadzenia usług komercyjnych i publicznych w istniejących obiektach (po uzgodnieniu z Wielkopolskim Konserwatorem Zabytków).

- 9) UCHWAŁA Nr XXXI/268/06 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 19 października 2006 r. w sprawie uchwalenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Rataje”. Oprócz wyżej wym. zapisów dot. ochrony zabytków w §3 ust. 8 wprowadzono definicję „przebudowy z odtworzeniem formy”, która dotyczy prac budowlanych prowadzonych przy obiektach w ewidencji zabytków polegających na: wymianie zniszczonej substancji, poprawie układu funkcjonalnego wnętrza, podniesieniu standardu lokalu mieszkalnego lub usługowego „uwzględniające odtworzenie formy architektonicznej, przebudowywanego budynku”.
- 10) UCHWAŁA Nr VI/52/2011 RADY MIEJSKIEJ W PYZDRACH z dnia 30.06.2011 r. w sprawie uchwalenia „Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Pyzdry”. W § 2 planu wśród oznaczeń graficznych jako obowiązujących ustaleniami planu wymieniono: strefę ochrony konserwatorskiej i stanowiska archeologiczne. W § 3 określono definicję zabytku archeologicznego, stanowisk archeologicznych oraz strefy ochrony konserwatorskiej (tzn. strefy wyznaczające obszary o cennych, historycznych walorach architektonicznych lub urbanistycznych). W § 6 „Zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego” określono zasady przebudowy budynków ujętych w ewidencji konserwatorskiej, nakaz utrzymania historycznie ukształtowanych linii zabudowy pierzei ulicznych, szczegółowo określono rodzaj stosowanych ogrodzeń w zabudowie pierzejowej ciągłej i nieciągłej, zaznaczono, że nowa zabudowa powinna nawiązywać do tradycyjnych wzorców architektonicznych stosowanych na terenie miasta poprzez lokalne detale, stonowaną kolorystykę oraz rozwiązania materiałowe (jasne tynki, ceramiczne pokrycia dachów, wprowadzenie drewna i kamienia naturalnego jako materiału stosowanego do ogrodzeń i elewacji), podczas realizacji elementów małej architektury i nawierzchni utwardzonych także należy odwoływać się do lokalnych wzorców i tradycyjnych materiałów. W § 8 „Zasady ochrony krajobrazu kulturowego” na terenie strefy ochrony konserwatorskiej zakazano sytuowania reklam za wyjątkiem szyldów i tablic informacyjnych (o max. pow. 1,0 m² i wys. lub szer. do 40 cm) oraz wspornikowych kutych w metalu znaków stylizowanych na historyczne znaki cechów rzemieślniczych (do 0,5 m²), dopuszczono także sytuowanie nazw lokali usługowych z ażurowych,

kutych liter. W § 9 „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” ustalono lokalizację i przebieg granicy strefy ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu urbanistycznego. Na jej terenie ochronie podlegają: układ miasta (rynek, układ szachownicowy), zespoły i obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, pierzeje rynkowe i uliczne (tzn. linie zabudowy, gabaryty, charakterystyczna forma budynków, skala miasta oraz jego historycznie ukształtowana sylweta na tle krajobrazu, zespoły zieleni komponowanej, kapliczki. W związku z wyżej wym. ochroną w tej strefie nakazano zachowanie: rozplanowania ulic, placów, historycznie ukształtowanej parcelacji, linii pierzei ulic, obecnej szerokości ulic, wysokości istniejącej zabudowy, uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac budowlanych (remontów, przebudów, rozbudów, wymiany stolarki okiennej i drzwiowej, malowania elewacji, zmiany pokrycia dachowego) w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji konserwatorskiej. Zobowiązano inwestora do wykonania inwentaryzacji architektonicznej obiektów w ewidencji w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim konserwatorem Zabytków, przed przystąpieniem do prac projektowych i następnie przekazanie jej Burmistrzowi Pyzdr oraz wyżej wym. Konserwatorowi. Przy realizacji nowych inwestycji budowlanych oraz innych zw. z remontem, rozbudową i przebudową (poza obiektami wpisanymi do rejestru zabytków i w ewidencji zabytków) nakazano nawiązanie gabarytami, sposobem kształtowania bryły i materiałami do lokalnej tradycji architektonicznej. Określona została lokalizacja i granice stanowisk archeologicznych oraz konieczność uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem prac ziemnych. Dla terenu objętego planem miejscowym wprowadzony został obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych, na obszarach, na których rozpoznano stanowiska archeologiczne, remontów, przebudów i rozbudów obiektów w ewidencji konserwatorskiej (zmiana pokrycia dachowego, stolarki okiennej i drzwiowej, malowanie elewacji), nakazano opracowanie koncepcji kolorystyki elewacji i dachów pierzei ulic przy Rynku i Placu Sikorskiego (oraz uzgodnienie jej z WWKZ). Zobowiązano inwestora do prowadzenia badań archeologicznych w przypadku zabudowy i zagospodarowania terenu działek nr 2231 i części działki 1738/6 oraz 1693/2 w związku z ochroną archeologicznego dziedzictwa kulturowego. W § 10 „Wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznej” zakazano stosowania reklam m.in. na obiektach zabytkowych. W § 12 „Ustala się parametry i wskaźniki zabudowy oraz zagospodarowania terenu” ust. 3 „tereny

zabudowy mieszkaniowej śródmiejskiej oznaczone symbolem MS” w sposób wyczerpujący określone zostały zasady wprowadzania nowej zabudowy m.in.: zakaz wtórnego dzielenia działek, maksymalna wysokość zabudowy do 12 m. i ilość kondygnacji do 3 pięter, stosowanie dachów stromych lub wielospadowych, dachówki ceramicznej jako formy pokrycia dachowego, usytuowanie kalenic, symetrycznych układów elewacji oraz w ust. 4 „teren płyty rynku miejskiego, oznaczony symbolem MS-R” dopuszczono przebudowę płyty rynku ze wskazaniem przywrócenia bruku jako nawierzchni (z wyłączeniem pasów jezdnych, przejść dla pieszych, miejsc do parkowania), realizację małej architektury jednorodnej stylistycznie po uprzedniej jej akceptacji przez Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków.

5.1.5 Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Główne założenia związane z problematyką ochrony środowiska i równowagi ekologicznej zostały ujęte w „Programie ochrony środowiska dla gminy i miasta Pызdry” jako element strategii rozwoju gospodarczego. W Programie przeprowadzono charakterystykę zasobów i składników środowiska przyrodniczego, wykonano ocenę zagrożeń i tendencje przeobrażeń środowiska przyrodniczego, wskazano także ich źródła i przyczyny.

W rozdziale II. „Ogólna charakterystyka gminy” w pkt. 2.5 „Środowisko kulturowe” wymienione zostały obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdujące się na terenie miasta i gminy. W rozdziale IV „Analiza oraz ocena zasobów i składników środowiska” do ważnych elementów uzupełniających zespoły roślinności naturalnej włączona została urządzona roślinność parków, cmentarzy itp., o funkcji krajobrazowo – estetycznej oraz ekologicznej (dot. to czynnego cmentarza w Pызdrach oraz nieczynnych cmentarzy w miejscowościach Ciemierów i Wróbczynkowskie Holendry). Wśród obszarów i obiektów prawnie chronionych wymieniono m.in. pomniki przyrody, następujące pomniki przyrody występujące na terenie gminy: 2 egzemplarze lipy drobnolistnej przy ul. Zwierzyniec 6, dęb szypułkowy przy drodze w miejscowości Ciemierów - Kolonia oraz parki krajobrazowe (Nadwarciański Park Krajobrazowy utworzony w 1995 r. w celu ochrony walorów przyrodniczych, historycznych oraz kulturowych regionu). Na terenie gminy znajdują się następujące obszary chronione:

- Pызdrski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony w celu ochrony obszarów o cechach środowiska zbliżonego do stanu naturalnego (Uchwała nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29.08.1986 r.), na terenie Gminy Pызdry zajmuje pn. część gminy – tereny Nadwarciańskiego Parku Narodowego,
- Europejska Sieć Obszarów Chronionych NATURA 2000 (Dyrektywa 92/43/EWG tzw. Siedliskowa):

- a) Dolina Środkowej Warty – obszar z ostoją ptasią o randze E 36 zajmujący dolinę Warty pomiędzy wsią Babin (gm. Uniejów) a Dębno nad Wartą (gm. Nowe Miasto nad Wartą),
- b) Ostoja Nadwarciańska – fragment Doliny Środkowej Warty o urozmaiconej szacie roślinnej z cennymi fragmentami łągów wierzbowych.

W pkt. 4.9 „Walory krajobrazowe” zauważone zostały niekorzystne zmiany estetyczno-widokowe krajobrazu związane z nieujednoliconą stylistycznie nową zabudową mieszkalną, nielegalnymi wysypiskami śmieci itp. Przeciwdziałać temu zjawisku może uporządkowanie zabudowy i zharmonizowanie z otaczającym krajobrazem oraz odpowiednie sytuowanie elementów naruszających walory estetyczne i krajobrazowe Gminy,

W pkt 5.1.1 „Cele i zadania wyznaczone w Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego Gminy i Miasta Pызdry na lata 2002 – 2010” jako główna misję Gminy uznano zapewnienie atrakcyjnego miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku poprzez zrównoważony rozwój pomiędzy środowiskiem przyrodniczym, gospodarczym i społecznym. Jedne z celów strategicznych to integracja społeczeństwa do działań wspólnych z samorządem i wzmacnianie świadomości wśród społeczności lokalnej o poczuciu własnej wartości wynikających z dziedzictwa kulturowego i tradycji gospodarczych,

W pkt. 5.2. „Cele, kierunki i zadania do realizacji w ramach Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Pызdry” ustalone zostały zasady polityki ekologicznej w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska, których zadaniem jest doprowadzenie do naprawy jego niekorzystnego stanu. Wśród wyznaczonych obszarów strategicznych wymieniono rozwój turystyki i rekreacji m.in. przez budowę ścieżki rowerowej trasą kolejki wąskotorowej Września - Pызdry, wyznaczenie ścieżek rowerowych i szlaków turystyki pieszej i konnej, opracowanie i wydanie folderu reklamującego walory Gminy. Kolejnym obszarem strategicznym uznano ochronę przyrody i krajobrazu, czego realizację ma zapewnić m.in. inwentaryzacja i ochrona starych drzew, ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.

W rozdziale VI „Założenia programu edukacyjno-informacyjnego” jako jeden z elementów edukacji ekologicznej określono rozbudzenie tożsamości kulturowej. Celem tego działania jest wykształcenie wśród społeczności lokalnej więzi z zamieszkiwanym terenem („mała ojczyzna”) m.in. poprzez lokalne towarzystwa miłośników ziemi, organizacje imprez promujących lokalną tradycję i kulturę.

5.1.6 Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

W celu ochrony zabytków archeologicznych ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach Wojewódzkiego

Konserwatora Zabytków. Przy sporządzaniu dokumentów planistycznych należy respektować strefy ochrony stanowisk archeologicznych i wynikające z tego zalecenia konserwatorskie. Wiąże się to z również z koniecznością wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do tych stref oraz obszarów chronionych tj. układów urbanistycznych, ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.

Dla ochrony stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na terenie w/w stanowisk, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy

Gmina Pызdry zajmuje obszar w centralnej części województwa wielkopolskiego i pd-wsch. części powiatu wrzesińskiego. Teren, na którym jest zlokalizowana należy do prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, podprowincji Niziny Środkowopolskiej i Pojezierza Południowobałtyckiego. Położony jest w obrębie 3 mezoregionów: Równiny Wrzesińskiej, Doliny Konińskiej i Równiny Rychwalskiej. Obszar Gminy rozdzielony został przez rzekę Wartę na dwie silnie zróżnicowane części: północną ubogą w zasoby wodne, z rzeką Wrześnicą oraz południową należącą do zlewni rzeki Proсны. Na terenie gminy znajduje się jedno udokumentowane złożę kruszywa mineralnego „Wrąbczynkowskie Holendry” o znaczeniu lokalnym.

Gmina Pызdry zlokalizowana jest w strefie naturalnych łągów wierzbowo - topolowych, z lasami grądowymi i dąbrowami na terenach wyniesionych, borami sosnowymi na wydmach, zbiorowiskami bagiennych lasów olsowych oraz zaroślami wierzby szarej na obszarach najbardziej wilgotnych. W jej granicach znajdują się obszary chronione: obszar Doliny Środkowej Warty zaliczony do ostoi ptaków „Dolina środkowej Warty” o randze europejskiej (obejmujący dolinę Warty pomiędzy wsią Babin (gm. Uniejów) i Dębno nad Wartą (gm. Nowe Miasto n. Wartą)), Nadwarciański Park Krajobrazowy utworzony w celu ochrony krajobrazu polodowcowego Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej oraz miejsc łągowych ptaków wodno-błotnych. (pomiędzy autostradą A 2 a ujściem Proсны), Pызdrski

Obszar Chronionego Krajobrazu (pomiędzy krawędzią Pradoliny a południową granicą gminy), projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk „Ostoja Nadwarciańska” (pomiędzy miastem Konin a granicą Żerkowsko - Czeszewskiego Parku Krajobrazowego).

Na obszarze gminy nie ma dróg krajowych ani układu kolejowego. Znajdują się drogi wojewódzkie: W 442 Września – Pyzdry - Gizałki –Kalisz oraz W 466 Słupca – Ciężen - Pyzdry łączące m.in. z węzłami autostradowymi oraz liczne drogi powiatowe i gminne.

Od pn-wsch. gmina graniczy z gminami Łądek i Zagórów (powiat słupecki), od pn-zach. z gminą Kołaczkowo (powiat wrzesiński), na południu z gminą Gizałki (powiat pleszewski) od zachodu z gminą Żerków (powiat jarociński). W skład gminy wchodzi 21 sołectw. Są to: Białobrzeg, Ciemierów, Ciemierów - Kolonia, Dłusk, Dolne Grądy, Górne Grądy, Kruszyny, Ksawerów, Lisewo, Pietrzyków, Pietrzyków - Kolonia, Rataje, Ruda Komorska, Tarnowa, Trzcianki, Walga, Wrąbczynek, Wrąbczynkowskie Holendry, Zamość, Zapowiednia, Miasto - Osiedle Pyzdry.

Na terenie Gminy znajduje się 6 pomników przyrody: ul. Zwierzyniec 6 – grupa 2 drzew lipy drobnolistne, dąb szypułkowy przy drodze w miejscowości Ciemierów - Kolonia, jawor „Jawor” w alei kasztanowców przy drodze do starego mostu w Pyzdrach, „Sosna z kapliczką” sosna zwyczajna na skrzyżowaniu drogi Pyzdry - Myszaków z drogą Zapowiednia - Trzcianki, dąb szypułkowy w lesie oddz. 51 b Leśnictwo Pyzdry

W średniowieczu na terenie obecnej gminy krzyżowały się szlaki handlowe biegnące min. na północ (przez Wrocław, Żerków, Słupcę, Strzelno, Inowrocław, Toruń), wschód (przez Poznań, Pyzdry, Konin i Łęczycę), południowy wschód (przez Kalisz). Wzdłuż nich powstały punkty osadnicze, do których należały także Pyzdry.

Główny ośrodek Gminy stanowi miasto Pyzdry, które otrzymało prawa miejskie w 1257 r. W obrębie historycznego układu urbanistycznego znajdują się najcenniejsze zabytki: 2 kościoły o proveniencji gotyckiej z miasta Pyzdry: kościół farny p.w. Narodzenia NMP oraz pofranciszkański kościół p.w. Ścięcia Głowy św. Jana wraz z zespołem klasztornym, skrzydło klasztoru, pozostałości murów miejskich z 1 poł. XIV w, pozostałości zamku królewskiego w pn-wsch. części miasta, pojedyncze przykłady zabudowy mieszkalnej w tym dom podcieniowy z 2 poł. XVIII w. położony przy Rynku. Na terenie gminy z zespołów dworsko-parkowych zachowany jest jeden we wsi Rataje, z zabudowy folwarcznej rządówka na folwarku Wójtostwo oraz przykład XX-wiecznej zabudowy przemysłowej - wiatrak holender w Pyzdrach.

Wsie należące do obecnej Gminy nie stanowiły znaczących ośrodków gospodarczych ani politycznych. Wsie o proveniencji średniowiecznej posiadają charakterystyczny układ przestrzenny owalnicowy (np. wieś Ruda Komorska) lub tzw. ulicówka (wieś Rataje). Część

wsi została założona przez przybyłych na te tereny osadników „olęderskich” (Holendrzy w XVI, XVII w., w następnych stuleciach przybysze z Niemiec, Śląska) specjalizujących się w melioracji terenów podmokłych. Charakterystyczna dla tego typu osadnictwa była zabudowa rozproszona lub tzw. rzędówka bagienna z zlokalizowaną w najwyższej części działki zabudową mieszkalną i gospodarczą parterową o dachach dwuspadowych. Większość obiektów została wzniesiona z typowego dla obszaru Puszczy Pyzdrowskiej budulca – darniowej rudy żelaza (charakterystyczna dla obszarów podmokłych skał osadowa). Niektóre budynki zbudowano z gliny, drewna (najczęściej konstrukcji sumikowo - łątkowej), cegły (gł. XIX w.) lub w konstrukcji mieszanej

Integralnym elementem wsi „olęderskiej” z mieszkańcami wyznania protestanckiego, była szkoła pełniąca także funkcje domu modlitwy oraz położony na wzniesieniu cmentarz (we wsi Wrąbczynkowskie Holendry z pierwotnego układu zachowała się kaplica oraz pozostałości cmentarza, we wsiach Ciemierów i Lisewo Kolonia jedynie cmentarze).

Zachowana historyczna zabudowa wiejska z tzw. „domów z żelaza” czyli rudy darniowej predysponuje do objęcia jej ochroną konserwatorską jako integralnego elementu lokalnego krajobrazu kulturowego oraz świadectwa regionalnego budownictwa.

5.2.2 Zabytki nieruchome. Charakterystyka zasobów kulturowych Gminy i Miasta Pyzdry

Do rejestru zabytków wpisano najcenniejsze obiekty sakralne, mieszkalne, architekturę przemysłową oraz założenie dworsko-parkowe i folwarczne.

Historyczny układ urbanistyczny miasta Pyzdry. Pierwsze wzmianki o miejscowości Pyzdry pochodzą z 1232 r., a już w 1257 r. otrzymały prawa miejskie. Miasto rozplanowano w sposób typowy dla tego okresu, z regularnym rynkiem w kształcie prostokąta, wlotami ulicznymi w narożach, murami obronnymi o narysie owalu i szeregiem budowli publicznych; kościoł farny, klasztor i kościół franciszkanów (1277 r.), kościół szpitalny p.w. św. Ducha (istniejący do k. XIX w.), prawdop. wkrótce potem ratusz i zamek. Z tego czasu przetrwało rozplanowanie rynku i zarys dawnego przebiegu fortyfikacji miejskich (od strony skarpy nad Wartą i strumienia od strony pd.)

W 1331 r. miasto zostało doszczętnie zniszczone przez Krzyżaków. Niedługo potem następuje odbudowa i szybki wzrost znaczenia miasta. Wzniesiony zostaje zamek kazimierzowski (ok. 1339 r.). W XV w. ma miejsce kolejna budowa fary. W 1519 r. tutejszy kościół parafialny zostaje podniesiony do godności kolegiaty. W wyniku pożarów, wojen szwedzkich i epidemii w 1714 r. miasto zostaje prawie całkiem wyludnione. W 1768 r. wielki pożar uszkadza kościół farny i św. Ducha oraz niszczy prawie całą drewnianą zabudowę

mieszkalną. Miasto ponownie zostaje odbudowane. Po rozbiorach władze pruskie wyznaczają miasto na stolicę powiatu pyzdrskiego w Kamerze Poznańskiej. Zrujnowany zamek królewski zostaje zamieniony na więzienie (1797-98 r.), od poł. XIX w. przekształcony na mieszkania.

W latach 1808-1814 następuje odbudowa i regulacja układu przestrzennego miasta autorstwa architekta Wilhelma Gierscha powodująca przekształcenie zachowanej jeszcze od średniowiecza sieci ulicznej i prawie całkowitą likwidację średniowiecznego obrysu miasta. Wprowadzona zostaje regularna prostokątna sieć uliczna (od zach. i pn) oraz wytyczony zostaje Nowy Rynek (Pl. Sikorskiego). W tym czasie prawdop. zostają rozebrane mury miejskie.

W 1846 r. miasto traci swoje znaczenie jako ośrodek administracyjny, przestając być stolicą powiatu pyzdrskiego, w 1869 r traci prawa miejskie. Ponownie je uzyskuje 4 lutego 1919 r. stając się ponownie ośrodkiem gospodarczym regionu wiejskiego. Pyzdry z Wrześnią łączy linia kolejki wąskotorowej.

W 1961 r. do miasta przyłączono wsie Tarnowa, Wrąbczynkowskie Holendry oraz Rataje. Od 1975 r. miasto należało do woj., konińskiego a od 1999 r. do woj. wielkopolskiego. W dniu 28 maja 2010 r. historyczny układ urbanistyczny miasta Pyzdry został wpisany do rejestru zabytków pod nr 795/Wlkp/A ze względu na dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: rozplanowania rynku, ulic, działek, dużą jednorodność XIX - wiecznej zabudowy mieszkaniowej oraz wyjątkowo cennej architektury sakralnej.

Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP przy ul. Farnej. Pierwsze wzmianki o świątyni romańskiej pochodzą z 1265 r. Po zniszczeniu przez Krzyżaków w 1331 r. odbudowany. Obecny korpus kościoła został wzniesiony 2 poł. XV w. Budynek wielokrotnie niszczone pożarami i odbudowywany. Po kolejnych odbudowach dostawiono nawy boczne. Zachowany obecnie budynek o zwartej bryle, trójnawowy, trójprzęsłowy w korpusie, z wydzielonym dwuprzęsłowym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Nawy przekryte sklepieniem żaglastym. Po obu stronach prezbiterium zakrystie. W pd zakrystii zachowane sklepienie gotyckie krzyżowo-żebrowe z kamiennymi wspornikami. Od zach. trójkondygnacyjna wieża kryta płaskim dachem z krenelażem. Dach nad nawą główną dwuspadowy, nad bocznymi pulpitowy. Elewacje ceglane z cokołem z kamienia polnego, oszkarpowane, z otworami okiennymi zamkniętymi ostrołukowo. W elewacji wsch w pd., ścianie zakrystii trudno czytelne daty przebudów.

Wnętrze zatraciło swój pierwotny gotycki charakter po przebudowach w XVIII i XIX w. Restaurowany gruntownie latach 1865-70, odnawiany w 1938 r. regotyeczony w latach 1958-61. W latach 2005-2007 przeprowadzono pełną konserwację polichromii nawy

główniej, w 2004 przemurowana została jedna z przypór ze względu na silne zawilgocenie. Własność parafii p.w. Narodzenia NMP w Pyzdrach.

Kościół parafialny p.w. Ścięcia głowy św. Jana Chrzciciela. ul. Kaliska 31
Wzmiankowany w 1277 r. wraz z klasztorem franciszkanów. Obecny wzniesiony po 1339 r., przebudowany w XVII w. z dostawieniem od zach. kaplicy Matki Boskiej, stanowi od pd. zamknięcie klasztoru. Ok. poł. XVIII miała miejsce gruntowna barokizacja kościoła z przebudowaniem elewacji zach. i wnętrza. Odnawiany w latach 1920, 1937.

Murowany, tynkowany, jednonawowy, czteroprzęsłowy, w nawie kryty sklepieniem żaglastym z pozornymi kopułami, z prostokątnym wydłużonym dwuprzęsłowym prezbiterium. Za prezbiterium ośmiobocznie zamknięta zakrystia ze schodami prowadzącymi na piętro klasztoru. Od pn. Kaplica MB dwuprzęsłowa, kryta sklepieniem kolebkowym z lunetami. Od zach. trójkondygnacyjna wieża z ukośnie ustawionymi szkarpami zwieńczona hełmem z latarnią. Naroża korpusu od zach i wsch i pd oszkarpowane. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna, częściowo podpiwniczona, kryta dwuspadowym dachem w nawie i niższym od korpusu wielospadowym od wsch. Elewacja zach. zbarokizowana. Wnętrze jednonawowe, z czteroprzęsłowa nawa krytą sklepieniem żaglastym z pozornymi kopułami. W budynku kościoła w pierwszym dziesięcioleciu XXI w. przeprowadzono liczne prace remontowo – konserwatorskie w tym konserwację ołtarza głównego i bocznych (2004 r.), usunięto zasolone i zawilgocone tynki z wnętrza (2005 r.), wykonano remont dachu z impregnacją więźby(zakończony w 2012 r.). Własność parafii p.w. Narodzenia NMP w Pyzdrach.

Dawany klasztor franciszkanów wielokrotnie niszczone pożarami i odbudowywany. W 1864 r. nastąpiła kasata klasztoru. W latach 20. i 30. XX w. odnawiany. W 1957 r. gruntownie restaurowano skrzydło wsch, w którym obecnie mieści się muzeum.

Budynek o późnogotyckiej bryle z dodanymi w kolejnych stuleciach elementami barokowymi. Zwarty, od pn-zach i pd-wsch z masywnymi szkarpami w przyziemiu, dwukondygnacyjny, z dwuspadowymi dachami. Na planie czworoboku z wirydarzem pośrodku otoczonym krużgankami. Skrzydło wsch. jednotraktowe z dużą reprezentacyjną salą od zach. sklepioną kolebkowo-krzyżowo. Skrzydło zach. z 3 prostokątnymi pomieszczeniami sklepieniami krzyżowo i kaplicą od pd. Skrzydło pn. z klatką schodową na osi i masywną szkarpą od zach. Otwory okienne i drzwiowe rozmieszczone niesymetrycznie Wnętrze wielokrotnie przebudowywane i remontowane. W krużgankach bogate polichromie częściowo odkryte podczas prac restauratorskich w 1957 r. m.in. scena św. Rocha z aniołem z pocz.

XVI w., sceny z życia św. Franciszka z 1733 r. W 1991 r. miała miejsce konserwacja i montaż transferów malowideł A. Swacha.

Stan własnościowy skrzydła klasztoru mieszczącego bibliotekę i muzeum regionalne wymaga wyjaśnienia.

Pozostałości zamku i muru miejskiego - pierwszy zamek wzniesiony przed 1331 r. Ponownie zbudowany przez Kazimierza Wielkiego w 1339 r., wielokrotnie przebudowywany. W XVIII w. ruinie. Na przełomie XVIII i XIX w. zamieniony na więzienie. Pozostałości zamku i murów zachowały się częściowo w budynku parterowego spichlerza (ul. Zamkowa 3) z pocz. XIX w., który w XX w. został rozbudowany o piętro i zmienił funkcję na młyn. W 1975 r. całkowicie przebudowano obiekt. Własność prywatna.

Do rejestru zabytków wpisano zgodnie z sentencją decyzji z 1 czerwca 1968 r. „pozostałości zamku w Pyzdrach pow. Września, zlokalizowane w: 1) obecnym budynku mieszkalnym na skarpie nadwarciańskiej, ul. Zamkowa 11, 2) obecnym budynku d. spichrza – teraz młyna, przy ul. Zamkowej, 3) bloku budowlanym ograniczonym ulicami Kaliską od zach., a Zamkową od pn., wsch. i pd. /fundamenty częściowo zasypane a w części zachowane w piwnicach magazynu Sp. Pracy Firankarko-Dziewiarskiej/ oraz fragmenty muru miejskiego w Pyzdrach przy ul. Kaliskiej 35”

Fragment muru miejskiego – w stanie ruiny, pozostałości muru z ok. 1339 r., fragment zlokalizowany w podwórzu domu przy ul. Kaliskiej 36. Niewyjaśniony stan własnościowy obiektu.

Dom Rynek nr 19 zbudowany w końcu XVIII lub na pocz. XIX w. w zwartej zabudowie wschodniej pierzei rynku. Budynek na cokole kamiennym, konstrukcji szkieletowej o wypełnieniu glinianym. Dach dwuspadowy kryty dachówką z naczółkiem od frontu. Sklepienia w piwnicy beczkowe, stropy gliniane na belkach. Na planie wydłużonego prostokąta z sienią przelotową na skrajnej osi od pd. Szczyty oszalowane. Od frontu do wysokiego cokołu dostawione jednobiegowe schody. Stolarka drzwi wejściowych drewniana z motywem rozety z XIX w. Wnętrze wielokrotnie przebudowywane. Własność prywatna.

Dom Rynek nr 17 wzniesiony w latach 1768, remontowany w 1956-57. Narożnikowy, usytuowany we wsch. pierzei rynku. Zbudowany na cokole z kamienia polnego, drewniany, konstrukcji sumikowo - łątkowej, tynkowany z dachem łamanym, częściowo podpiwniczony. Obiekt planie prostokąta, z sienią na skrajnej osi od pd., od frontu z podcieniem wspartym na

4 drewnianych słupach z kostkowym kapitelem. Elewacje jedno - i dwukondygnacyjne. W części handlowej (od pn) duże otwory: okienny i drzwiowy. W części pomieszczeń parteru stropy belkowe z profilowanymi belkami. Piwnice sklepione beczkowo. Własność prywatna.

Dom ul. Kaliska ob. 37 wzniesiony ok. 1830 r. W czasie II wojny światowej przebudowany na hotel. Obiekt ceglany, tynkowany, kryty dwuspadowym dachem. Budynek na planie prostokąta o zwartej dwukondygnacyjnej bryle. Podpiwniczony. Elewacje rozdzielone gzymsami, zdobione dekoracją architektoniczną z profilowanych opasek okiennych. Fasada z trójosiowym pseudoryzalitem i otworem okiennym na osi głównej zdobionym trójkątnym naczółkiem. Gzyms koronujący z kostką zębową. Wewnątrz pozostałości sztukaterii, stolarka drzwiowa płycinowa z XIX w. Własność prywatna.

Dom ul. Kaliska 29 Wzniesiony w k. XVIII lub 1 poł. XIX w. Murowany, w piwnicy sklepienie koszowe. Budynek na rzucie prostokąta z sienią przejazdową na osi skrajnej pd. oraz sienią mieszcząca jednobiegową klatkę schodową., dwutraktowy. Dwukondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym. Elewacje proste, podzielone gzymsami. W jednym pomieszczeniach pomieszczeń piętra rozety i fasety. Wnętrze wielokrotnie przebudowywane. Własność prywatna.

Wiatrak holender – 1903 r., ul Wrocławska 29. Na ceglany cokole, murowany, na planie koła, z klatką schodową od str. pd, w części środkowej słupy wspierające stropy i urządzenia mechaniczne. Bryła zwarta, trójkondygnacyjna, kryta dachem kopulastym. Elewacje z odcinkowo zamkniętymi otworami drzwiowymi i okiennymi. Wewnątrz częściowo zachowane urządzenia młynarskie z 1903 r W 1974 r. przeprowadzono remont. Własność prywatna.

Zespół dworsko – parkowy Rataje - do II wojny wraz z folwarkiem należał do rodziny ziemiańskiej Nelken. Następnie do lat 60 mieścił się tam Urząd Gminy, poczta, posterunek MO. Pierwotnie obok znajdował się folwark, którego zabudowania zostały zniszczone podczas wichury w l. 50. XX w. Dwór murowany, wzniesiony w k. XIX w na podmurówce kamiennej, na rzucie wydłużonego prostokąta, z układem dwutraktowym, amfiladowym.. Elewacje - frontowa z prostokątnym tarasem zasłoniętym drewnianym ażurowym zadaszeniem. W części środkowej pseudoryzalit mieszcząca w parterze wejście gł. Powyżej wystawka opracowana dekoracyjnie w formy spływów wolutowych po bokach i od góry przekryta trójkątnym tympanonem Elewacja ogrodowa z prostym balkonem. Elewacja

rozcłódkowane prostokątnymi otworami okiennymi z wysuniętymi parapetami i odcinkami gzymsu w formie nadokienników. Podczas remontu w latach 70 XX w. odnowiono część tynków, uproszczono formę profilowanych gzymsów, zamurowano niektóre otwory. Park o formie krajobrazowej zakomponowały z wykorzystaniem stromej skarpy, z pozostałościami alei kasztanowej.

W 2004 r. przeprowadzono prace wewnątrz budynku (m.in. wymiana zniszczonej podłogi w jednym z pomieszczeń, wymiana stolarki drzwiowej w elewacji tylnej). Własność Gminy Pызdry.

Dom ul. Zwierzyniec 6 tzw. Wójtostwo – w zespole folwarcznym usytuowanym na pd-zach przedmieściu Pызdr. Wieś wójtowska stanowiła podmiejski folwark. W 1807 r. Napoleon nadał wieś Wójtostwo razem z Winną Górą i majątkiem w Ratajach pod Pызdami generałowi Janowi Henrykowi Dąbrowskiemu. Budynek powstał w 1 poł. XIX w. jako dom zarządcy tutejszego majątku. Obiekt parterowy, częściowo murowany, częściowo z glinobitki, tynkowany, założony na planie prostokąta, parterowy ze skośnym dachem. Bryła zwarta

z masywnymi przyporami od str. pn-wsch i drewnianym gankiem przed elewacją frontową. Elewacje skromne, pozbawione dekoracji architektonicznej. Wnętrze nieznacznie przebudowane. Z wyposażenia zachowana stolarka drzwiowa z klamkami, wewnętrzne łamane okiennice, podłogi drewniane taflowe, piece. W latach 90 XX w. wykonano remont więźby dachowej oraz częściowa wymianę stolarki okiennej i drzwiowej. Własność prywatna.

OBIEKTY WPISANE INDYWIDUALNIE DO REJESTRU ZABYTKÓW

- **historyczny układ urbanistyczny miasta Pызdry**, XIII - XIX, nr rej.: 795/Wlkp/A z 28.05.2010
- **kościół par. p.w. Narodzenia NMP**, ul. Farna, poł. XIV, XV, 1865-70, nr rej.: kl.IV-73/34/58 z 3.10.1958
- **zespół klasztorny franciszkanów**, ul. Kaliska, poł. XIV-XVIII, nr rej.: kl.IV-73/35/58 z 3.10.1958:
- kościół p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela
- klasztor
- **pozostałości zamku i muru miejskiego**, 1 poł. XIV, nr rej.: 120 z 1.06.1968
- **pozostałości murów miejskich**, w domu ul. Kaliska 36, 1339, nr rej.: 1595 z 10.09.1974
- **dom, ul. Kaliska 29**, 1 poł. XIX, nr rej.: 412/154 z 9.01.1989
- **dom, ul. Kaliska 37**, 1 poł. XIX, nr rej.: 504/245 z 4.05.1994

- **dom, Rynek 17**, drewn., 1768, nr rej.: kl.IV-73/89/56 z 30.07.1956
- **dom, Rynek 19**, szach., pocz. XIX, nr rej.: 960/A z 5.03.1970
- **dom, ul. Zwierzyniec 6 (Wójtostwo)**, 1 poł. XIX, nr rej.: 449/190 z 19.09.1990
- **wiatrak holender**, 1903, nr rej.: 450 z 1.02.1969
- **Rataje- zespół dworski**, 2 poł. XIX, nr rej.: 387/129 z 2.09.1985: dwór, park

5.2.3 Zabytki ruchome.

Na terenie miasta do najcenniejszych dzieł wpisanych do rejestru zabytków ruchomych zaliczyć można późnobarokowy przyścienny nagrobek Michała Skórzewskiego, podkomorzego poznańskiego, starosty pyzdrowskiego w kościele pofranciszkańskim p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela (nr rej B-50/11/Ko) oraz cykl malowideł barokowych autorstwa Adama Swacha z 1733 r. w krużgankach dawnego klasztoru. W samym kościele i klasztorze znajduje się także bogate wyposażenie z okresu baroku, rokoka, a w klasztorze cenne gotyckie i renesansowe malowidła. W kościele pw. Narodzenia NMP znajduje się wyposażenie rokokowe, klasycystyczne i neobarokowe. W zbiorach Muzeum Regionalnego w Pyzdrach znajdują się m.in. tłoki pieczętno lokalnego cechu szewców z XVI, XVIII i XIX w. We wsi Pietrzyków zlokalizowana jest neoklasycystyczna kapliczka przydrożna z rzeźbą św. Wawrzyńca z 2 poł. XIX w. (nr rej. 228/Wlkp/B)

Dotychczas na terenie Pyzdr zinwentaryzowano kilkadziesiąt zabytków ruchomych pochodzących z kościołów parafialnych p.w. Ścięcia głowy św. Jana Chrzciciela i Narodzenia NMP

5.2.4 Zabytki archeologiczne.

- wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Gmina Pyzdry nie posiada stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

- wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy zewidencjonowano jedno stanowisko archeologiczne o własnej formie krajobrazowej – domniemane grodzisko w Tarnowej stan. 7, ob. 58-35/2

- zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy,

będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 ze zmianami) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Pызdry brak jest zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Pызdry

12. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	w tym wpisanych do rejestru
a. grodziska	1	x
b. osady	269	x
c. cmentarzyska	x	x
d. inne	x	x

*Dane z archiwum WUOZ w Poznaniu

Obszar mieszczący się w granicach gminy Pызdry obejmuje swoim zasięgiem teren wysoczyzny oraz wycinek pradoliny Warty. Dolina wypełniona jest starorzeczami oraz rozległymi łąkami, które otaczają piaszczyste, często zwydmione wyniesienia terasy nadzalewowej. Wysoczyzna ma charakter równinny, pokryta częściowo lasami i terenami

podmokłymi. Pewne urozmaicenie rzeźby terenu stanowią wydmy śródlądowe w okolicach Wrąbczyna. Wysoczyzna pozbawiona jest prawie śladów osadnictwa, skupia się ono głównie na kompleksach wydym w okolicach Pietrzykowa i Walgi.

Zinventaryzowane w trakcie badań powierzchniowych stanowiska archeologiczne występują głównie w obrębie terasy nadzalewowej Warty, oraz na krawędziach i stokach terasy, w okolicach Pyzdr, Dłuska, Rataj. Pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w rejonie Białobrzegu i Wrąbczyna, wokół rozciągających się podmokłych łąk położonych w dolinie Warty.

W materiałach archeologicznych pochodzący z tego terenu uderza duża ilość stanowisk z mezolitu, neolitu oraz wczesnego brązu. Poza tym licznie reprezentowane są stanowiska kultury łużyckiej i z okresu wpływów rzymskich. Najwięcej stanowisk archeologicznych pochodzi z wczesnego średniowiecza. Rzadkim na terenie dolinnym jest fakt wykrycia na stanowisku 53 wczesnośredniowiecznej warzelni soli na brzegu słonego zbiornika o nazwie „Solnia”. Na uwagę zasługują obozowiska mezolityczne w Waldze (stan, 3, 4); w Białobrzegu (stan. 23, 24), usytuowane na wydmach, na powierzchni których wystąpiły narzędzia i odłupki krzemienne.

Jak już wspomniano istotna jest obecność stanowisk neolitycznych i wczesnobrązowych jak Pyzdry, stan.4, Walga, stan. 13, 8, 15, Białobrzeg, stan. 3, 8, 15. Widoczne są wyraźne skupiska kultury łużyckiej w Tarnowej, Rudzie Komorskiej czy Białobrzegu. Kulturę przeworską z okresu wpływów rzymskich reprezentują rozległe osady między innymi w Zapowiedni (stan. 10-14, 17). Zespół osadniczy tworzą osady powiązane z grodziskiem wczesnośredniowiecznym w Tarnowej. W okresie średniowiecza kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego wokół Pyzdr, Pietrzykowa, Walgi, Rataj czy Tarnowej stanowiącego niewątpliwie pozostałości późnośredniowiecznych wsi. Stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę.

5.2.5 Obiekty wskazane przez WWKZ do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.

PYZDRY

UKŁAD URBANISTYCZNY, poł. XIII w. – XIX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NMP

a. kościół, mur., 2 poł. XV w., zniszczony pożarami 1768 i 1897,

odrestaurowany 1865 – 1870

b. mur ogrodzeniowy

ZESPÓŁ KLASZTORNY POFRANCIŃSZKAŃSKI

a. kościół par. p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela, mur., ok. 1339, XVII w.

(kaplica MB), 2 poł. XVIII w.

b. klasztor, mur. ok. 1339, wielokrotnie przebudowany

c. plebania, ul. Kaliska , mur. ok. 1870

SYNAGOGA, ob. budynek przemysłowy, ul. Kościuszki 10, mur., 1793, 1793, XIX w.,

gruntownie przebud. ok. 1960

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU ZAMKOWEGO

a. budynek zamku, ob. dom, ul. Zamkowa nr 11, mur., 1 poł. XIV w., XIX w.

b. spichlerz, późn. młyn, ob. zakład przemysłowy, ul. Zamkowa, mur. k. XVIII w,
pocz. XX w., 1975

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU ZAMKOWEGO wpis do rejestru

a. budynek zamku, ob. dom, ul. Zamkowa nr 11, mur., 1 poł. XIV w., XIX w.

b. spichlerz, późn. młyn, ob. zakład przemysłowy, ul. Zamkowa, mur. k. XVIII w.,
pocz. XX w., 1975

POZOSTAŁOŚĆ MURÓW MIEJSKICH, ul. Kaliska 49, ok. 1339

REMIZA STRAŻACKA Z BUDYNKIEM GOSPODARCZYM, ul. Kaliska, Pl. Sikorskiego,
mur., pocz. XX w.

SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., l. 50 XX w.

WÓJTOSTWO, ob. dom, ul. Zwierzyniec 6

ul. Daszyńskiego

DOM NR 7, mur., k. XIX.

ul. Dworcowa

DOM NR 4, mur., l. 30 XX.

ul. Farna

DOM NR 4, mur., k. XIX.

DOM NR 14, szach, 1 poł. XIX.

DOM NR 19, mur. – szach, pocz. XIX.

DOM NR 26, mur., 1 poł. XX.

DOM NR 24 a, szach., 1 poł. XIX.

DOM NR 27, mur., k. XIX.

DOM b.n., mur., pocz, XX.

BUDYNEK GOSP., mur., drewn., pocz. XX.

STODOŁA, drewn., pocz. XX.

ul. Głowackiego

DOM nr 11a, mur, szach., k. XIX.

ul. Kaliska

DOM NR 2, mur, pocz. XX.

DOM NR 3 ?, mur., pocz. XX.

DOM NR 7, mur., ok. 1900.

DOM NR 11, mur., ok.1900.

DOM NR 14, mur., k. XIX.

DOM NR 27 a, mur., k. XIX . wpis do rejestru

DOM NR 29, mur., szach., k. XVIII., XIX. wpis do rejestru

DOM NR 30, mur., pocz. XX.

DOM NR 31 / 31A, szach., drewn., ok. poł. XIX.

DOM NR 32, mur., pocz. XX.

DOM NR 33, mur., szach., ok. poł. XIX w., 1911 – 13

DOM NR 34, mur., k. XIX.

DOM NR 35, mur., 1 poł. XIX., k. XIX.

DOM NR 37, mur. ok. 1830 (d.27)

DOM b.n., mur., ok. 1900.

ul. Kilińskiego

DOM NR 17, szach., 2 poł. XIX.

DOM NR 24, mur., k. XIX.

DOM NR 43, mur., pocz. XX.

DOM NR 45, szach., mur., k. XIX.

ul. Kościuszki

DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 8, szach., 2 poł. XIX

DOM NR 15, szach., 1 poł. XIX.

DOM NR 20 / 20A, szach., poł. XIX.

DOM NR 27, mur., k. XIX.

ul. Krótka

DOM NR 3, szach., poł. XIX .

ul. 11 Listopada

DOM NR 4, mur., pocz. XX.

DOM NR 9, 9a, szach., ok. poł. XIX.

DOM NR 11, mur., pocz. XX.

ul. Magistracka

DOM b.n., mur., pocz. XX.

ul. 3 Maja

DOM NR 7, szach., k. XVIII.

DOM NR 14, szach., k. XVIII. (połowa)

DOM b.n. (obok nr 19), mur., XIX / XX.

DOM NR 24, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 33, mur., l. 30 XX.

DOM NR 35, mur., XIX/XX.

DOM NR 37, mur., poł. XIX.

DOM NR 41, mur., 2 poł. XIX.

ul. Miłosławska

DOM NR 13, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 20, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 22, mur., szach., 1 poł. XIX.

DOM b.n. (obok 22), mur., szach., 2 poł. XIX.

DOM NR 34, mur., k. XIX.

DOM b.n. mur., k. XIX.

ul. Nadrzeczna

DOM NR 2, szach., 2 poł. XIX.

DOM NR 3, mur., pocz. XX.

DOM b.n. mur., pocz. XX.

BUDYNEK D. ELEKTROWNI, mur., pocz. XX.

MAGAZYN tzw. bunkier, mur., kam., 1940-1944

ul. Niecała

DOM NR 8, szach., 1 poł. XIX.

ul. Niepodległości

DOM NR 3, mur., ok. 1870.

DOM NR 4, mur., l. 30 XX.

DOM NR 5, mur., 4 ćw. XIX.

DOM NR 12, mur., l. 30 XX.

DOM NR 23, mur., XIX / XX.

DOM NR 28, mur., k. XIX.

DOM NR 30, mur., k. XIX.

DOM NR 31, szach., k. XIX.

DOM NR 33, mur., pocz. XX.

DOM NR 35, mur., k. XIX.

DOM NR 40, szach., k. XIX.

ZESPÓŁ DOMU NR 41

a. dom, mur., pocz. XX.

b. budynek gosp., mur., ok. 1910.

DOM NR 44, szach., ok. poł. XIX.

DOM NR 45, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 47, 47a, mur., 2 ćw. XIX.

DOM NR 48, mur., pocz. XX.

DOM NR 50, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 51, mur., k. XIX.

DOM NR 52, mur., pocz. XX.

DOM NR 54, mur., 1 poł. XX.

ul. Poznańska

DOM NR 2, mur., ok. 1860.

DOM NR 3, szach., 2 poł. XIX.

DOM NR 5 a, mur., pocz. XX.

DOM b.n., mur., pocz. XX.

Rynek

DOM NR 1, mur., k. XIX.

DOM NR 2, szach., poł. XIX.

DOM NR 9, mur., 2 poł. XIX., 1903

DOM NR 10, mur., 2 poł. XIX.

DOM Nr 11, mur. 2 poł. XIX., przebud.

DOM NR 17, szach., 1768.

DOM NR 19, szach., XVIII / XIX.

DOM NR 20, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 22, mur., glin., poł. XIX.

DOM NR 23, mur. – glin., 1 poł. XIX.

ul. Sienkiewicza

DOM NR 7, mur., pocz. XX.

DOM NR 9, mur., pocz. XX.

DOM NR 10, szach., poł. XIX.

pl. Sikorskiego

DOM NR 1, mur., l. 30 XX.

DOM NR 7, szach., ok. poł. XIX.

DOM NR 10, mur., k. XIX.

DOM NR 11, mur., l. 30 XX.

DOM NR 18, mur., l. 30 XX

ul. Staszica

DOM NR 6, mur., 1935.

DOM NR 13, szach., 1 poł. XIX.

DOM NR 15, mur., l. 30 XX.

ul. Szkolna

BUDYNEK GOSP. nr 8 ?

ul. Szybska

DOM b.n., mur., l. 30 XX.

ul. Taczanowskiego

DOM NR 1, mur., przed 1863

DOM NR 3, mur., poł. XIX.

DOM NR 4, mur., ok. poł. XIX.

DOM NR 6, mur., pocz. XX.

ul. Targowa

DOM NR 15, mur., szach., l. 40 XX.

DOM NR 11, 12, mur., szach., l. 40 XX.

ul. Wąska

DOM NR 5, szach., 2 poł. XIX.

ul. Wrocławska

DOM NR 1 ?, mur., ok. 1910.

DOM NR 2, szach., k. XIX.

DOM b.n. (3?), mur., l. 30 XX.

DOM NR 6, mur., ok. 1900.

ul. Wrzesińska

DOM NR 23, mur., pocz. XX.

DOM b.n. mur., l. 30 XX.

ul. Zamkowa

DOM b.n., l. 20, 30 XX.

WIATRAK HOLENDER, mur., 1903, ul. Wrocławska 27

WIATRAK KOŹLAK, drewn., XIX., ul. Szybska – ruina

WIATRAK KOŹLAK, drewn., XIX., ul. Szybska

WIATRAK KOŹLAK, drewn., XIX., ul. Szybska

CMENTARZ RZYM-KAT, ul. Niepodległości, pocz. XIX w.

CMENTARZ ŻYDOWSKI, na zach. od szosy Pызdry-Kalisz, w lesie XIX w.

BARANIEC

ZAGRODA NR 9:

a. dom, glin., k. XIX.

b. chlew, ruda, k. XIX.

ZAGRODA NR 10:

a. dom, k. XIX.

b. chlew i stodoła, ruda, mur., drewn., pocz. XX.

CHLEW W ZAGRODZIE NR 14, ruda, k. XIX.

BENEWICZE

BUDYNEK LEŚNICTWA, mur., 1928.

BIAŁOBRZEG

DOM NR 9, mur., szach., k. XIX.

DOM NR 13, szach., k. XIX.

DOM NR 25 (d. szkoła?), cegła surówka, 2 poł. XIX.

CIEMIERÓW

ZESPÓŁ DWORSKI

a. dwór, ob. leśniczówka, mur., 1900

b. pozostałości parku k. XIX w.

CIEMIERÓW - KOLONIA

ZAGRODA NR 14:

a. dom, drewn., k. XIX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

c. chlew, ruda, pocz. XX.

ZAGRODA NR 24:

a. dom, drewn., k. XIX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

ZAGRODA NR 26:

a. dom, drewn., k. XIX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

CMENTARZ POEWANGELICKI

GLINIANKI

ZAGRODA NR 6:

a. dom, drewn., ok. poł. XIX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

GRĄDY DOLNE

DOM NR 2, cegła surówka, k. XIX.

ZAGRODA NR 8:

a. dom, drewn., glin., k. XIX.

b. chlew, szach., pocz. XX.

c. drewnik, szach., pocz. XX.

ZAGRODA NR 9:

a. dom, drewn., 1 poł. XIX.

b. spichlerz, drewn., pocz. XX.

c. drewnik, szach., pocz. XX.

DOM NR 21, drewn., k. XIX.

CHLEW W ZAGRODZIE NR 24, ruda, pocz. XX.

ZAGRODA NR 33:

a. dom, mur., k. XIX.

b. stodoła z wozownią, drewn., pocz. XX.

ZAGRODA NR 34:

a. dom, drewn., 1860

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

DOM NR 37, glina, ruda, k. XIX.

WIATRAK KOŹLAK, drewn., 1780

GRĄDY GÓRNE

SZKOŁA EWNGELICKA, ob. dom nr 9, drewn., 1840

ZAGRODA NR 5:

a. dom, ruda, k. XIX.

b. b. chlew, ruda, pocz. XX.

ZAGRODA NR 6:

a. dom, mur., pocz. XX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

ZAGRODA NR 8:

a. dom, ruda i glina, ok. poł. XIX.

b. chlew, ruda, pocz. XX.

DOM NR 22, drewn., ok. poł. XIX.

WIATRAK KOŻLAK, drewn., k. XIX.

KOLONIA JANOWSKA

DOM NR 6, glin., drewn., k. XIX.

KRUSZYNY

DOM NR 3, mur., pocz. XX.

DOM NR 22, szach., k. XIX.

LISEWO

SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., XIX / XX.

RELIKTY WIATRAKA KOŻLAKA, drewn., k. XIX.

LISEWO KOLONIA

DOM NR 5, szach., ok. 1860

DOM NR 22, glin., 1875

ZAGRODA NR 23:

a. dom, glin., drewn., k. XIX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

CMENTARZ POEWANGELICKI

ŁUPICE

DOM NR 1, mur., pocz. XX.

MODLICA

DOM NR 13, szach., pocz. XX.

PIETRZYKÓW

ZAGRODA NR 4:

a. dom, mur., ok. 1910

b. stodoły, drewn., pocz. XX.

DOM NR 27, szach., k. XIX.

DOM NR 45, mur., XIX / XX.

DOM NR 48, mur., pocz. XX.

DOM b.n., mur., szach., ok. poł. XIX.

DOM b.n., mur., XIX / XX.

DOM b.n., k. XIX.

PIETRZYKÓW - KOLONIA

DOM NR 17, mur., pocz. XX.

DOM NR 20, szach., k. XIX.

DOM NR 21, mur., k. XIX.

WIATRAK KOŻLAK, drewn., XIX

RATAJE

ZESPÓŁ DWORSKI wpis do rejestru

a. dwór, mur., 2 poł. XIX

b. park, 2 poł. XIX

c. spichlerz, mur., 2 poł. XIX

DOM NR 56, mur., k. XIX.

DOM NR 67, mur., 1892.

DOM b.n., drewn., (obok nr 67), l. 40 XX.

DOM b.n., mur., XIX / XX.

DOM NR 74, mur., pocz. XX.

DOM NR 77, mur., ok. 1910.

WIATRAK KOŻŁAK, drewn., XIX.

RUDA KOMORSKA

DOM NR 30, mur., szach., k. XIX

TARNOWA

DWÓR, ob. dom nr 61, mur., ok. poł. XIX

TŁOCZYŻNA

ZAGRODA NR 3:

a. dom, mur., pocz. XX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

c. chlew, glin., pocz. XX.

ZAGRODA NR 5:

a. dom, szach., 2 poł. XIX.

b. stodoła, drewn., pocz. XX.

WALGA

DOM NR 17, glin., k. XIX.

WRĄBCZYNEK

DOM NR 17, glin., k. XIX.

DOM NR 97, glin., ok. 1900.

WRĄBCZYŃKOWSKIE HOLENDRY

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKO – AUGSBURSKIEGO

a. kościół, ob. kaplica filialna parafii rzym. – kat. w Zagórowie, drewn., ok.1890.

b. szkoła, ob. dom nr 38, glina, ok. 1880

SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., l. 30 XX.

DOM NR 20, glin., pocz. XX.

DOM NR 25, glin., drewn., 2 poł. XIX.

DOM NR 29, drewn., glin., 2 poł. XIX.

DOM NR 38, glin., k. XIX.

CMENTARZ POEWANGELICKI

ZAMOŚĆ

DOM b.n., mur., pocz. XX.

ZAPOWIEDNIA

DOM NR 7, drewn, ok. 1865

DOM NR 27, drewn., ok. 1870

DOM NR 13, glin., drewn., k. XIX.

DOM NR 19, glin., drewn., k. XIX.

DOM NR 20, glin., drewn., k. XIX.

DOM b.n., szach., 2 poł. XIX

5.2.6 Muzeum Ziemi Pyzdrskiej w Pyzdrach .

Pierwsze muzeum w Pyzdrach zostało założone w 1957 r. Pierwotnie miało siedzibę w Rynku w zabytkowym podcieniowym domu z 1768 r. Kolekcję muzealną tworzą eksponaty pochodzące z Muzeum Narodowego w Poznaniu i Archiwum Państwowego w Poznaniu. W 1985 r. placówka zmieniła lokalizację i została przeniesiona do wschodniego skrzydła dawnego klasztoru pofranciszkańskiego. W latach 1995-1998 przeprowadzono renowację krużganków klasztornych, poddano konserwacji zachowane polichromie Adama Swacha oraz wcześniejsze z epoki gotyku i renesansu. W pięciu ekspozycjach muzeum znajdują się m.in. kości zwierząt prehistorycznych, zabytki archeologiczne, eksponaty dotyczące dziejów królewskiego miasta Pyzdry ze zbiorami cennych monet (brakteatów Bolesława Pobożnego

i Przemysła II z 1283 r.), dokumentów (Zygmunta Starego, Stefana Batorego, Zygmunta III Wazy, Stanisława Augusta Poniatowskiego), repliką bombardy, słupami granicznymi oraz szeroką ekspozycją etnograficzną z przedmiotami i sprzętami codziennego użytku końca XIX i początku XX w.

5.2.7 Największe zagrożenia zabytków nieruchomych

a) urbanistyka:

– na terenie układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków nie występują typowe zagrożenia związane z wprowadzaniem nieadekwatnej wielkokubaturowej współczesnej architektury w ciągach historycznej zabudowy, ze względu na szczegółowe zapisy i obostrzenia zawarte z uchwalonym w 2011 r. miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Pyzdry

- zły stan techniczny zachowanych obiektów powstałych w XIX w. oraz nie przystawanie do standardów współczesnego budownictwa co powoduje zastąpienie ich współczesnymi realizacjami. Budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,

- wymiana historycznej tkanki – oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, klatek schodowych, dawnych witryn sklepowych, pokryć dachowych. Pozbawienie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów a także całych obszarów starej zabudowy, prowadząc do zniekształcenia i zafałszowania autentyzmu, pozbawiając charakterystycznego klimatu a co za tym idzie wartości turystycznych.

- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomych przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,

- remonty prowadzone w sposób nieprawidłowy, niezgodnie z zasadami sztuki konserwatorskiej z zastosowaniem materiałów przeznaczonych do współczesnego masowego budownictwa

- dawne mury miejskie - brak pomysłu na zagospodarowanie tej części przestrzeni miejskiej w związku z nierozpoznanym do końca stanem własnościowym,

b) układy ruralistyczne,

- zanikanie architektury regionalnej tzw. „domów z żelaza” związane z wyludnieniem części osad po II wojnie światowej, lub źle pojętymi modernizacjami i adaptacjami historycznych budowli do wymogów współczesności (usuwanie oryginalnych elementów detalu lub konstrukcji, wymiana drewnianej stolarki okiennej i drzwiowej, profilowanej, z dużą ilością podziałów na nowa z profili PCV najczęściej jednopoolową, zamiana pokrycia dachowego ze słomy na blachę dachówkopodobną lub w latach powojennych na eternit), zmiana pierwotnych funkcji (zwłaszcza w przypadku budynków gospodarczych niewielka możliwość wykorzystania starej zabudowy do nowoczesnej produkcji, niszczenie kompozycji podwórza gospodarczego oraz charakteru zachowanej zabudowy). Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji. Z tych powodów w złym stanie jest wiele obiektów na terenie Gminy.

- zanikanie tradycyjnych technologii (pokrycie dachowe ze słomy lub trzciny, elewacje z rudy darniowej) uniemożliwiające odtworzenie zniszczonych elementów

- niedostatek środków publicznych na rewitalizację oraz brak powszechnej świadomości realnej i potencjalnej wartości zasobów kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej,

c) obiekty sakralne

- synagoga – pozbawiona swej pierwotnej funkcji, z całkowitym zatarciem pierwotnego wyglądu i utratą jakichkolwiek indywidualnych cech dekoracji architektonicznej (synagoga w Pyzdrach zlokalizowana przy ul. Kościuszki 10 pełniąc funkcje budynku przemysłowego),

d) zieleni

- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni.

- brak stref ochronnych co skutkuje lokalizowaniem tuż przy granicy parku lub w najbliższym sąsiedztwie zakładów, oczyszczalni lub spalarni śmieci, ferm zwierzęcych.

- degradacja obszarów parkowych oraz otulin parków poprzez źródła zanieczyszczeń: środki ochrony roślin, zrzuty ścieków na łąki, ścieki z gorzelni, nielegalne składowiska odpadów. W planach zagospodarowania przestrzennego należy dążyć do tego, aby w najbliższym sąsiedztwie parków nie lokalizować inwestycji mogących niekorzystnie wpływać na warunki mikroklimatyczne panujące w parkach oraz stan zieleni.

e) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy, szczególnie ewangelickich, żydowskich lub miejsca po cmentarzach. W wielu wypadkach zachowały się w tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnąca w miejscu cmentarza (Wrąbczynkowskie Holendry, Ciemierów - Kolonia). Głównym problemem jest tu brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie oraz brak oznaczeń i tablic informacyjnych.

5.2.8 Istotne zagrożenia zabytków archeologicznych

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych. Roboty ziemne prowadzone w strefie ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa budynków mieszkalnych i usługowych oraz inwestycji liniowych: przyłącza kanalizacji deszczowej, sanitarnej, gazowej, telekomunikacyjnej.

Natomiast realizacja inwestycji takich jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, eksploatacja piasek i żwirowni, kopalnie kruszywa bezwzględnie wymaga prawidłowego rozpoznania terenu pod względem faktycznej ilości stanowisk archeologicznych oraz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na wytypowanych stanowiskach. Z uwagi na szerokopłaszczyznowy zakres prac ziemnych charakteryzujący tego typu przedsięwzięcia budowlane, w bezpowrotny sposób niszczy się substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Duży stopień zurbanizowania ma sama miejscowość Pyzdry. Historyczna metryka miasta nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Przebudowa układów historycznych, założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy pamiętać również o pracach ziemno-budowlanych związanych z przebudową lub rozbiórką budynków wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków. Towarzyszące im badania archeologiczne są niezwykle istotne w procesie rekonstrukcji dawnej zabudowy.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwił tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- obszary największego zagrożenia dla stanowisk archeologicznych:

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie Gminy, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Zadania te wymagają prowadzenia badań archeologicznych ze względu na niszczący charakter ich prac ziemnych.

Na terenie Gminy priorytetowe zamierzenia inwestycyjne wiążą się przede wszystkim z funkcjonowaniem układu drogowego, systemem wodno-kanalizacyjnym, siecią gazową oraz rozwojem infrastruktury społecznej. W oparciu o plany inwestycyjne na najbliższe lata, można wymienić obszary na terenie gminy, zagrożonych pod względem zachowania zabytków archeologicznych. Są to:

- budownictwo mieszkaniowe, usługowe i przemysł

Dla miasta Pызdry:

- Budownictwo mieszkaniowe przede wszystkim z zachodniej części miasta przy ul. Zwierzyniec, pomiędzy ul. Farną a Szybską, od ul. Polnej w kierunku obrzeży miasta wzdłuż ul. Wrzesińskiej
- Budownictwo usługowe i przemysł – w pn. części miasta przy ul. Niepodległości, ul. Wrzesińskiej, przy wyjeździe w kierunku wsi Dłusk; teren usług komercyjnych przy ul. Mostowej i Wrzesińskiej
- rozbudowa infrastruktury turystycznej – budowa ścieżki rowerowej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 442 Września – Kalisz, odcinek Pyzdry – Borzykowo,
- budowa promenady wzdłuż rzeki Warty wraz z instalacją oświetlenia i ławek oraz kładki dla pieszych przez rzekę Wartę wraz z odbudową budynków przystani wodnej w m. Pyzdry
- budowa nowych połączeń komunikacyjnych, łączących drogę wojewódzką nr W 442 z drogą powiatową nr P 2904 Pyzdry – Tarnowa – Spławie
- realizacja nowego odcinka gminnego, łączącego drogę W 466 z drogą gminną G 1630001 we wsi Dłusk
- gazyfikacja obszaru gminy
- budowa i modernizacja infrastruktury wodno – kanalizacyjnej na terenie m. Pyzdry
- budowa kanalizacji sanitarnej łącznie z postulowaną nową oczyszczalnią ścieków zlokalizowaną w miejscowości Lisewo – Ciemierów, obsługującą Lisewo, Ciemierów, Łupice, Ruda Komorska, Zamość i Modlica
- budowa stawów rekreacyjnych o powierzchni 12, 17 ha w m. Pyzdry przy ul. Szybskiej
- kompleksowe zalesianie słabych użytków rolnych i gruntów zagrożonych erozją: Ciemierów-Kolonia, Lisewo, Dolne Grądy, Górne Grądy Kruszyny,, Wrąbczynkowskie Holendry i Zapowiednia
- działalności gospodarki leśnej – nasadzenia nowych zadrzewień oraz uzupełnianie istniejących zadrzewień

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- stan zachowania stanowisk archeologicznych

Należy zaznaczyć na wstępie, że wszystkie stanowiska archeologiczne są tak samo ważne dla rekonstrukcji większych procesów lub wyjaśnienia mniejszych problemów i zagadnień. W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Z powodu ich liczebności trudno określić stan zachowania każdego pojedynczego stanowiska archeologicznego. Z pewnością można jedynie stwierdzić, że stanowiska położone na terenach niezabudowanych, nieużytkach i zalesionych należą do najlepiej zachowanych.

6. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABTKAMI

Opracowanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Pyzdry ma na celu poprawę stanu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego w oparciu o istniejące instrumenty prawne i działania ochronne

Poniższe cele wynikają z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju i gminy
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminując sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

7. KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

7.1. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

7.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych w terminie do 30 czerwca 2013 r. w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu Gminy. Ewidencja ta jest podstawą działań Gminy w zakresie ochrony zabytków i stanowi podstawową formę identyfikacji obiektu zabytkowego,
- zgodnie z art. 22 ust. 5 ww. ustawy, w ewidencji powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru, pozostałe zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome, wyznaczone w porozumieniu z konserwatorem zabytków. Ważnym elementem działań ewidencyjnych jest ustalenie szczegółowej lokalizacji obiektów, ułatwiające potem ich uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,

7.1.2 Weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

- wyłączenie obiektów z gminnej ewidencji zabytków ze względu na utratę cech zabytkowych lub rozbiórkę (po przeprowadzeniu uzgodnień z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków),
- rozpoznanie i systematyczna weryfikacja gminnej ewidencji zabytków – przeprowadzanie przeglądów w terenie oraz uzupełnianie kart obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną, wprowadzanie zmian dot. rozbiórek, modernizacji, remontów)

7.1.3. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

- wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych do końca 2016 r. zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r.
- sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu
- uzupełnianie i weryfikowanie wykonanej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji przekazywanych przez WWKZ o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań

7.1.4 Udostępnienie i promocja zabytków nieruchomych

- udostępnienie informacji o zabytkach Gminy, w tym gminnego programu opieki nad zabytkami oraz gminnej ewidencji obiektów zabytkowych na stronie internetowej Gminy, opracowanie mapy zabytków architektonicznych Gminy jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w postaci wykazu zabytków archeologicznych na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Pyzdrach po uchwaleniu przez Radę Miejską w Pyzdrach,
- popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym podczas lokalnych imprez masowych, organizowanie konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa,
- wydawanie i wspieranie publikacji (foldery promocyjne, przewodniki) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tworzenie stron internetowych z zakresu tradycji i zabytków,
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca uatrakcyjnieniu wizerunku Gminy oraz kreacji produktów turystyki kulturowej poprzez uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- opracowanie szlaków turystycznych – pieszych, rowerowych wykorzystujące walory dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie rozwoju muzeum regionalnego
- podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach gminnych i powiatowych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów,

7.1.5 Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie w programy kształcenia szkół prowadzonych przez Gminę (szkoły podstawowe i gimnazja) elementów wiedzy na ten temat,
- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych poprzez opracowanie z nauczycielami planów zajęć z młodzieżą i dziećmi uwzględniających problemy ochrony dziedzictwa kulturowego, przygotowanie konspektów oraz pomoc merytoryczna w prowadzeniu lekcji dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie inicjatyw zmierzających do upowszechnienia wiedzy na temat regionalnych zabytków i dziedzictwa
- organizacja w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych połączonych ze zwiedzaniem obiektów zabytkowych oraz innych ważnych elementów lokalnego dziedzictwa kulturowego,

- popularyzacja tematyki poprzez publikację materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej i na stronie internetowej Gminy (informowanie mediów o sprawach związanych z ochroną zabytków oraz o inicjatywach podejmowanych w tym zakresie, współpraca z lokalną prasą i ukazywanie obiektów po przeprowadzeniu prac konserwatorskich),
- wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami
- wykorzystanie ścieżek turystyczno-edukacyjnych do promocji znajdujących się na nich obiektów zabytkowych
- gromadzenie fotografii historycznych obiektów z terenu gminy, w tym w szczególności tych, które z uwagi na brak lub utratę wartości zabytkowych nie zostaną włączone lub zostaną wyłączone z ewidencji. Taka dokumentacja stanowić będzie w przyszłości niezwykle przydatne świadectwo dawnego krajobrazu kulturowego gminy,

7.1.6 Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania :

- prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy - bieżące prace remontowe i zabezpieczające,
- rewaloryzacja zespołu zabytkowej zieleni stanowiącego własność Gminy - bieżące prace rewaloryzacyjne, sanitarne i porządkowe na terenie zabytkowego parku w Ratajach,
- prace porządkowe na terenie cmentarza parafialnego oraz miejsc po cmentarzach; żydowskim w Waldze (własność –wspólnota gruntowa Dłusk) i ewangelicko - augsburskich w miejscowościach Wrąbczynkowskie Holendry (własność Skarbu Państwa w administracji Starosty Wrzesińskiego), Ciemierów - Kolonia (własność Skarbu Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne w zarządzie nadleśnictwa Grodziec), oraz Kolonia Lisewo (własność: Skarb Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe w zarządzie Nadleśnictwa Grodziec, Parafia ewangelicko-augsburska w Koninie, Gmina Pyzdry – droga) nie pełniących już swojej pierwotnej funkcji oraz ich ochrona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Wyżej wym. cmentarze nie są własnością Gminy
- zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowy do nowych funkcji,
- zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność na potrzeby społeczne, turystyczne, edukacyjne

- określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych
- uświadamianie właścicieli i użytkowników zabytków o wartości tych obiektów dla lokalnego dziedzictwa oraz informowanie m.in. na temat zasad działań konserwatorskich i remontowo-budowlanych przy obiektach i przestrzeniach zabytkowych, a także możliwości wykorzystania na nowe cele (zwiększanie atrakcyjności zabytków);
- rozpowszechnienie informacji wśród prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych na temat zasad konserwatorskich,
- informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty ze źródeł Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, marszałka, powiatu;
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom prywatnym remontującym budynki zabytkowe w ramach środków zabezpieczonych w budżecie Gminy,
- konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (wysokość zabudowy, jej charakter, rodzaj materiałów)
- zabezpieczanie ochrony zabytków, zwłaszcza nie wpisanych do rejestru, poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz innych dokumentów planistycznych.

7.1.7 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

- wykorzystanie obiektów zabytkowych do celów turystycznych. W celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni należy prowadzić działania zmierzające do odtworzenia historycznych układów i obszarów ważnych dla kultury regionu i wzmocnienia lokalnej konkurencyjności
- wpisanie obiektów i obszarów chronionych w działania gospodarcze gminy podnoszące atrakcyjność jego wizerunku oraz rozwój przedsiębiorczości
- podjęcie działań promocyjnych w celu znalezienia użytkowników dla zdegradowanych obiektów użytkowych w Gminie, prowadzenie na oficjalnej stronie internetowej oferty inwestycyjnej, uwzględniającej kompleksowe i wariantowe określenia proponowanych funkcji użytkowych obiektów zabytkowych
- wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego Gminy poprzez rozwój działalności agroturystycznej oraz turystyki aktywnej: pieszej, konnej, rowerowej – zaplanowanie polityki promocyjnej
- zwiększenie absorpcji środków finansowych UE i innych grantów

- wspieranie właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z utrzymaniem i użytkowaniem obiektów zabytkowych w sposób prawidłowy, w oparciu o uchwałę Rady Miejskiej w Pyzdrach o możliwości udzielenia dotacji celowej na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru

7.2 Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu

- zagospodarowanie turystyczne Gminy – uatrakcyjnienie oferty turystycznej przez inwestycje, remont i oznaczenie obiektów o charakterze historycznym i przyrodniczym, inwentaryzacja obiektów zabytkowych, pomników przyrody,
- odrestaurowanie lokalnej atrakcji turystycznej - historycznego źródła „Pijzdrój” przy ul. Wrocławskiej w Pyzdrach.,
- tworzenie tematycznych ścieżek turystyczno-edukacyjnych: rowerowych, pieszych, konnych szlaków turystycznych, co ma na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu, przygotowanie i oznaczenie szlaków turystycznych, rowerowych, pieszych,
- popularyzacja wiedzy o zamku, jego historii i właścicielach w ramach serii wydawniczej „Civitas Pyzdry” i w innych opracowaniach finansowanych przez Gminę,
- włączenie materiałów informacyjnych o przeszłości i historii miejscowości zlokalizowanych na terenie Gminy oraz o zabytkach, oznakowanie szlaku i najważniejszych obiektów
- współpraca Gminy z Lokalną Organizacją Turystyczną „Puszcza Pyzdrska” w celu promocji regionalnej „architektury domów z żelaza”;
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania obiektów w celach turystycznych i edukacyjnych,
- oznakowanie obiektów, udostępnianych w celach turystycznych, stanowiących własność gminną, prywatną, diecezjalną
- opracowanie tablic informacyjnych zawierających podstawowe dane o obiekcie
- opracowanie elektronicznej mapy turystycznej z naniesionymi i opracowanymi obiektami zabytkowymi
- wydanie mapki z zaznaczonymi obiektami zabytkowymi na terenie gminy
- sporządzenie aktualnej dokumentacji i oznakowanie i miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.
- współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych z terenu gminy ,
- dofinansowanie przez Gminę prac remontowych i konserwatorskich najcenniejszych zabytkowych obiektów sakralnych na terenie gminy,

- wspieranie właścicieli obiektów zabytkowych w działaniach związanych z właściwym użytkowaniem i utrzymaniem zabytków,
- pomoc w uzyskaniu źródeł finansowania i znalezieniu potencjalnych inwestorów strategicznych zainteresowanych utrzymaniem i wykorzystaniem do celów komercyjnych obiektów zabytkowych (dom podcieniowy przy Rynku oraz wiatrak holender),
- starania o ujęcie w gminnej ewidencji zabytków trzech tzw. krzyży morowych z 1852 r. na cmentarzu rzym-kat. w Pyzdrach, stanowiących własność Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Narodzenia NMP w Pyzdrach,
- wyjaśnienie stosunków własnościowych dot. skrzydła klasztoru pofranciszkańskiego i pozostałości murów miejskich w Pyzdrach a następnie podjęcie próby ich komunalizacji,
- na terenie zespołu dworsko-parkowego Rataje stanowiącego własność Gminy prowadzone są bieżące prace remontowe ze względu na użytkowanie obiektu w celach mieszkalnych oraz umieszczenie filii biblioteki, świetlicy gminnej i OSP. W parku wykonuje się prace pielęgnacyjne.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Instrumenty, mogące służyć realizacji niniejszego programu, wynikają m.in. z obowiązujących przepisów prawa, realiów finansów publicznych i sytuacji społeczno-ekonomicznej. Należą do nich następujące grupy:

- instrumenty prawne: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje wydane przez organ ochrony zabytków, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy
- instrumenty koordynacji: plany rozwoju lokalnego, studia, analizy i koncepcje, programy prac konserwatorskich, programy rewitalizacji, program ochrony środowiska, projekty i programy dot. dziedzictwa kulturowego w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach rozwoju, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami
- instrumenty finansowe: dotacje, subwencje, nagrody, zbiórki publiczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej, finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy
- instrumenty społeczne: działania edukacyjne, promocja, informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, rozwijanie oferty miejsc pracy i innych działań przeciwdziałających bezrobociu.

- instrumenty kontrolne: stała aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

9. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Pyzdr zobowiązany jest do sporządzenia co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty.

Proces osiągania celów programu opieki nad zabytkami będzie monitorowany przez zespół koordynujący. Monitoring prowadzony będzie poprzez analizę stopnia ich realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo po upływie 2 lat funkcjonowania i zakończona sprawozdaniem przedkładanym Radzie Miejskiej. W miarę rozwoju systemu monitorowania przewiduje się weryfikację sposobu tejże oceny.

Zakres monitoringu będzie obejmował:

- bieżącą weryfikację gminnej ewidencji zabytków z uwzględnieniem informacji o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych itp.
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów, w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych

10. ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków obowiązek zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania, udzielane zgodnie z ww. ustawą przez:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) – dotacje przyznawane są w ramach zadań mieszczących się w ogłoszonym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programie „Dziedzictwo Kulturowe” złożonym z następujących priorytetów: ochrona zabytków (zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne), wspieranie działań muzealnych (wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych),

ochrona zabytków archeologicznych (ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych), kultura ludowa (wspieranie najwartościowszych zjawisk kultury ludowej)

- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (wosoz.bip-i.pl/public) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.

- Samorząd Województwa Wielkopolskiego (www.bip.umww.pl) – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.

- Starostwo Powiatowe we Wrześni – co roku przyznaje środki na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

- Gminę i Miasto Pызdry na podstawie Uchwały Nr XV/121/2012 Rady Miejskiej w Pызdrach z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków zostały szczegółowo opisany zakres prac, na których wykonanie można ubiegać się o dotacje do 30% poniesionych nakładów m.in. wykonanie projektu budowlanego, projekt odtworzenia kompozycji wnętrza, zabezpieczenie i utwalenie substancji zabytkowej, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku, odnowienie i uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych, odnowienie lub odtworzenie stolarki okiennej, drzwiowej, pokrycia dachowego.

- możliwości finansowania kultury z funduszy europejskich latach 2007-2013 dot.

regionalnych programów operacyjnych w tym Województwa Wielkopolskiego (WRPO), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (PROW 2007–2013), Program Kultura 2007–2013 oraz granty blokowe w ramach europejskiego obszaru gospodarczego oraz norweskiego mechanizmu finansowego

(www.mkidn.gov.pl/media/docs/Finansowanie_kultury-2007-13.pdf)